

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Brazílie jako regionální hegemon

Sára Kampfová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Brazílie jako regionální hegemon

Sára Kampfová

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za poskytnutí odborných rad a cenných připomínek při psaní této bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Koncept regionální hegemonie	12
3. Ekonomický a politický vývoj Brazílie	19
3.1 Konec 20. století a nové příležitosti pro Brazílii.....	22
3.1.1 Fernando Henrique Cardoso a Plán Real.....	23
3.2 Lula da Silva a vstup do 21. století	25
4. Brazílie a její postavení v rámci regionu Latinské Ameriky	31
4.1 Nástin vývoje vztahu Brazílie vůči regionu Latinské Ameriky	32
4.2 Brazílie a regionální integrace.....	33
4.2.1 Brazílie a její role v Mercosur	34
4.2.2 Brazílie a její přístup ke krizím v rámci Mercosur	36
4.2.3 Brazílie jako strategický partner Evropské unie.....	39
4.2.4 Unasur.....	40
4.2.5 Brazílie a regionální bezpečnost.....	42
5. Brazílie a její postavení v globální sféře.....	46
5.1 IBSA.....	48
5.1.1 Struktura a činnost IBSA	49
5.1.2 Sektorová spolupráce IBSA.....	50
5.1.3 Fond IBSA	51
5.2 BRICS.....	52
5.3 Brazílie a rozvojová asistence	54
5.3.1 Brazílie a boj proti HIV/AIDS.....	56
5.3.2 Brazílie a MINUSTAH.....	58
6. Závěr.....	59
7. Seznam literatury a pramenů.....	63
7.1 Seznam literatury.....	63
7.2 Seznam pramenů	69
8. Resumé.....	73

Seznam zkratek

ABC – (*Agência Brasileira de Cooperação*) Brazilská agentura pro spolupráci

ASEAN – (*Association of South East Asian Nations*) Sdružení národů jihovýchodní Asie

BNDES – (*Banco Nacional de Desenvolvimento Econômico e Social*) Brazilská národní banka pro ekonomický a sociální rozvoj

BRICS – Uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky

CAN – (*Comunidad Andina*) Andské společenství

CDS – (*Consejo de Defensa Suramericana*) Jihoamerická obranná rada

CELAC – (*Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños*) Společenství latinskoamerických a karibských států

CPLP – (*Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*) Společenství portugalsky mluvících zemí

CSN – (*Comunidad Sudamericana de Naciones*) Jihoamerické společenství národů

FARC – (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*) Revoluční ozbrojené síly Kolumbie

FOCEM – (*Fondo de Convergencia Estructural del Mercosur*) Fond pro strukturální konvergenci Mercosur

FTAA – (*Free Trade Area of the Americas*) Panamerická zóna volného obchodu

IBSA – Fórum Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky

IBSAMAR – Námořní cvičení IBSA

IDB – (*Inter-American Development Bank*) Meziamerická rozvojová banka

IIRSA – (*Iniciativa para la Integración de la Infraestructura Regional Suramericana*) Iniciativa pro integraci regionální infrastruktury v Jižní Americe

ISI – (*Import Substitution Industrialization*) Industrializace prostřednictvím substituce dovozu

MERCOSUR – (*Mercado Común del Sur*) Společný trh jihu

MINUSTAH – (*United Nations Stabilization Mission in Haiti*) Stabilizační mise OSN na Haiti

MMF – Mezinárodní měnový fond

NAFTA – (*North American Free Trade Agreement*) Severoamerická dohoda o volném obchodu

NPT – (*Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear weapons*) Smlouva o nešíření jaderných zbraní

OAS – (*Organization of American States*) Organizace amerických států

OECD – (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OPEC – (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*) Organizace zemí vyvážejících ropu

PAC – (*Programa de Aceleração do Crescimento*) Program zrychlení růstu

TRIPS – (*Agreement on Trade-Related Intellectual Property Rights*) Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví

UNASUR – (*Unión de Naciones Suramericanas*) Unie jihoamerických národů

UVR – (*Unidade Real de Valor*) Jednotka reálné hodnoty

WTO – (*World trade organization*) Světová obchodní organizace

1. Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce je Brazílie v roli regionálního hegemona. Po skončení bipolární konfrontace v 90. letech 20. století došlo v mezinárodním systému k celé řadě změn. Státy přestaly být součástí dvou ideologicky odlišných bloků a získaly větší možnost prosazovat své vlastní zájmy. Rozložení moci a vzájemné vztahy mezi aktéry se výrazně změnily. Na mezinárodní scéně se začaly objevovat nové regionální a globální mocnosti, jejichž ekonomický a politický vliv během poměrně krátké doby významně vzrostl. Regionální velmoci jsou tedy aktuálním a důležitým předmětem výzkumu mezinárodních vztahů. Jednou z těchto velmocí je právě Brazílie, která dominuje regionu Latinské Ameriky. Brazílie je nejlidnatější a nejrozlehlejší zemí tohoto regionu, která disponuje nesmírným množstvím nerostných surovin a velkými oblastmi úrodné půdy. I přesto, že si vždy byla vědoma svého výhodného postavení v rámci regionu, po většinu 20. století své ambice na vedoucí pozici příliš neprojevovala. Během druhé poloviny 20. století se země potýkala s celou řadou problémů jak politického, tak i ekonomického rázu, se kterými se ovšem dokázala vypořádat. V polovině 80. let došlo k ukončení vojenského režimu a země úspěšně prošla demokratizací. Během 90. let se Brazílie otevřela světovému trhu a více se zapojila do regionálních i světových záležitostí, především prostřednictvím členství v mnoha významných mezinárodních organizacích. Na přelomu tisíciletí se Brazílie díky svému stabilnímu ekonomickému a politickému prostředí stala místem, kam začalo směřovat velké množství přímých zahraničních investic a začala se otevřeně považovat i být považována za regionální velmoc. V současné době je Brazílie považována za jednu z největších ekonomik světa a vlivného aktéra mezinárodních vztahů.

Předkládaná práce je případovou studií zaměřenou na postavení Brazílie v regionu Latinské Ameriky. Zájem o Brazílii v současné době roste ve všech

směrech a také problematika regionálních velmocí patří k aktuálním tématům výzkumu mezinárodních vztahů, proto pokládám za přínosné se tomuto tématu věnovat. Je zajímavé sledovat, jaké strategie tato země využívá při prosazování svých mocenských zájmů jak na regionální, tak i globální úrovni.

Cílem předkládané práce je představit Brazílii jako regionálního hegemonu. Tezí práce je, že Brazílie splňuje kritéria regionální hegemonie. Práce bude rozdělena na čtyři části. V první teoretické části práce vymezím koncept regionální hegemonie. Různí autoři používají odlišná kritéria pro vymezení tohoto konceptu, proto považuji za důležité věnovat tomuto tématu pozornost. V následujících částech práce budu sledovat, zda Brazílie splňuje uvedené charakteristiky regionální hegemonie. Druhá část této práce bude sledovat historicko-politický a ekonomický vývoj země. I přesto, že ekonomická moc Brazílie vzrůstala postupně, zaměřím se především na období po demokratizaci země v polovině 80. let, kdy docházelo k zásadním změnám ve vývoji této země. V této době došlo k významnému zlepšení vztahů s hlavním brazilským rivalem v regionu Latinské Ameriky – Argentinou. Následkem těchto změn byly návrhy ke vzájemné spolupráci a to především v ekonomickém sektoru. V roce 1991 byla tato jednání završena a došlo ke vzniku Společného trhu jihu (Mercado Común del Sur – Mercosur), což významně přispělo k ekonomickému rozvoji země. Ekonomický a politický vývoj Brazílie samozřejmě neprobíhal zcela hladce a země čelila mnoha problémům, ať už se jednalo o vysokou míru inflace, či politickou korupci. Pozornost proto dále budu věnovat také reformám Fernanda Henrique Cardosy, jejichž cílem bylo zastavení inflace, zvýšení konkurenceschopnosti země a větší zapojení do mezinárodního trhu. Plán Real (Plano Real), který Cardoso představil v roce 1993, se stal řešením dlouhodobé ekonomické nestability země. Zajištění makroekonomické stability země se stalo také cílem jeho následovníka v pozici hlavy státu. Luiz Inácio Lula da Silva během svého vládního období přinesl řadu sociálních reforem a zásadně ovlivnil směr vývoje Brazílie v zahraniční politice. Právě během jeho vlády se naplno projevil mocenské ambice země. Lula da Silva považoval posílení brazilské

pozice v rámci mezinárodního systému za prioritní cíl a otevřeně prohlásil svou zemi za leadera celého regionu.

Ve třetí části se zaměřím na roli Brazílie v regionálních integračních procesech a její výjimečné postavení v rámci regionu. Brazílie sousedí s deseti státy, v rámci Jižní Ameriky nemá společnou hranici pouze s Chile a Ekvádorem. Po skončení studené války se Brazílie snažila upevnit vztahy se svými sousedy, neboť si začala uvědomovat, že pokud bude chtít dosáhnout většího vlivu na mezinárodní scéně, bude potřebovat podporu ostatních států regionu. Brazílie se snaží s ostatními státy spolupracovat a její prioritou je, aby byl region Latinské Ameriky co nejvíce stabilní. Pro Brazílii jsou regionální mezinárodní organizace jedním z prostředků prosazování své moci v regionu. Proto se zaměřím na její postavení a strategie v rámci těchto organizací. Nejvíce prostoru bude věnováno organizaci Mercosur, jejímž cílem bylo vytvoření volného trhu mezi členskými zeměmi. Brazílie se také z velké míry zasadila o vznik Unie jihoamerických národů (Unión de Naciones Suramericanas – Unasur), která integruje dvanáct jihoamerických států a je přímým následníkem Jihoamerického společenství národů (Comunidad Sudamericana de Naciones – CSN). Unasur tak sblížila státy Andského společenství¹ (Bolívie, Ekvádor, Kolumbie, Peru) se státy Mercosur (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay, Venezuela) a mimo tyto bloky stojícími státy (Chile, Guayana, Surinam).

Poslední část práce bude zaměřena na postavení Brazílie na globální úrovni. V této části se budu soustředit na spolupráci Brazílie s dalšími regionálními velmocemi a zeměmi Jihu. Jiho-jihní spolupráce (South-South Cooperation) představuje kooperaci dvou a více rozvojových zemí v politické, ekonomické, sociální, kulturní, technologické a environmentální oblasti. Tato spolupráce je iniciována samotnými rozvojovými zeměmi a vede především k posílení pozice zemí Jihu vůči vyspělým zemím Severu v multilaterálních

¹ Andské společenství (Comunidad Andina – CAN) vzniklo pod názvem Andský pakt v roce 1969, přičemž k hlavním cílům organizace patřilo zrychlení ekonomického růstu, posílení sociální spolupráce a zlepšení pozice členských států ve světové ekonomice (Springerová 2009: 260–261).

vyjednáváních.² Myšlenka jiho-jihní spolupráce se objevila již během 70. let, od konce studené války můžeme pozorovat snahu o její oživení. Brazílie se v současné době snaží o to, aby byla jiho-jihní spolupráce více efektivní, a je hnací silou mnoha uskupení sdružující státy Jihu (Lechini 2007: 28–29). Nejvíce prostoru proto bude věnováno účasti Brazílie v mezinárodních fórech a uskupeních, kterými jsou například IBSA a BRICS. Tato uskupení nabízejí spolupráci s dalšími nově vznikajícími mocnostmi, kterými jsou například Indie, Čína, Rusko a Jihoafrická republika a pro Brazílii jsou prostředkem k dosažení většího vlivu na mezinárodní úrovni. Tyto státy spojují společné cíle, kterých chtějí dosáhnout. Jedná se především o reformy různých stávajících institucí. Jedním z dlouhodobých brazilských cílů je například získání stálého členství v Radě bezpečnosti OSN, což je společný zájem také Německa či Japonska. Účast v mezinárodních fórech je také jednou z možností, jak prezentovat zájmy celého regionu. To, že je Brazílie významným aktérem mezinárodního systému, dokazuje v poslední době i skrze poskytování rozvojové a humanitární asistence, či účasti v různých peacekeepingových misích. V závěru práce shrnu specifika, kterými se Brazílie odlišuje od zbylých států regionu, a vyvrátím nebo potvrdím tezi, že Brazílie splňuje podmínky regionální hegemonie.

Při zpracování tématu mé práce budu pracovat převážně s cizojazyčnými zdroji, neboť v českém prostředí není této problematice věnována přílišná pozornost. Vzhledem k tomu, že téma mé bakalářské práce je poměrně aktuální, pracovat budu především s odbornými články. Využívat budu také internetových zdrojů. V zahraničí je téma regionálních velmocí poměrně rozšířené a někteří autoři se mu věnují opakovaně. Patří mezi ně například odborníci spolupracující s Německým institutem globálních a teritoriálních studií v Hamburku, či se Brazílii se ve velké míře věnuje také brazilský institut při Mezinárodním centru Woodrowa Wilsona.

² UNDP. What is South-South Cooperation (http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html, 8. 4. 2013).

2. Koncept regionální hegemonie

Během 90. let 20. století došlo k transformaci mezinárodního systému z bipolární podoby do unipolární, neboť s rozpadem Sovětského svazu se Spojené státy americké dostaly na globální úrovni do hegemonické pozice. Jejich ekonomická, vojenská, technologická a kulturní dominance ve světě byla nezpochybnitelná. Spojené státy americké byly schopny šířit své zájmy a hodnoty prakticky do celého světa, čehož nebyla žádná jiná země schopná dosáhnout (Huntington 1999: 36).

V průběhu 90. let se ovšem začaly objevovat státy, jejichž ekonomická moc rapidně vzrůstala, čímž se změnilo i jejich postavení a vliv na mezinárodní scéně. Samuel Huntington v 90. letech zastával názor, že je mezinárodní systém uni-multipolární a během následujících dekád se transformuje do čistě multipolární podoby. Spojené státy americké jsou tedy stále hegemonem na globální úrovni, především díky své vojenské dominanci, v mezinárodním systému se ovšem začínají objevovat nové regionální velmoci, které se stávají hegemony v rámci svých regionů (Huntington 1999: 37). Vzestup regionálních mocností, vytváření bezpečnostních, politických a ekonomických regionálních institucí značí počínající multipolární uspořádání světového systému (Flemes 2010: 94). Nově vznikající mocnosti (emerging countries) se tedy v posledních letech staly důležitým předmětem výzkumu mezinárodních vztahů, neboť ovlivňují uspořádání světového řádu. Současný mezinárodní systém je složen z řady subsystémů, jejichž hierarchická struktura kopíruje mocenskou strukturu globálního systému. Regionální subsystém je složen z jednoho dominantního státu, který stojí na vrcholu mocenské pyramidy a vedlejších či sekundárních mocností, jejichž vliv na dění v regionu nedosahuje tak vysoké úrovně, jaké dosahuje vliv dané regionální velmoci. Tyto subsystémy ovšem stále podléhají globální mocenské hierarchii (Nolte 2010: 886). Státy, které se chtějí stát regionálními hegemony, se zároveň touží stát celosvětově významnými aktéry,

přičemž významně ovlivňují mezinárodní dění. Nově vznikající velmoci zasahují do globálních záležitostí především snahou o reformy stávajících politických a ekonomických mezinárodních institucí.

Jaké faktory tedy určují mocenské postavení státu a jaké podmínky by měla splňovat země, která aspiruje na to stát se regionálním hegemonem? Jakým způsobem a jakou mírou následně daný stát ovlivňuje dění ve svém regionu? Různí autoři kladou důraz na odlišné charakteristiky, které by měl stát splňovat, aby mohl být považován za hegemonu v rámci svého regionu. Koncept regionální hegemonie je z velké míry provázán s teorií světové hegemonie a konceptem regionálních velmocí.

Základní roli pro určení mocenského postavení států hrají politické, ekonomické, sociálně-kulturní a geografické faktory, na základě kterých můžeme stát porovnávat s ostatními. Státy mohou být následně rozděleny na supervelmoci, velmoci, střední mocnosti a regionální velmoci (Flemes 2007: 7). Čím větší je mocenská kapacita státu, tím větší má daný stát možnost k prosazení a uskutečnění svých zájmů a cílů v zahraniční politice (Krejčí 2001: 148).

Z realistického hlediska jsou pro určení moci nejdůležitější materiální kapacity státu, tedy ekonomické a demografické zdroje. Do kategorie materiálního mocenského potenciálu dále můžeme zařadit úroveň konkurenceschopnosti, technologie, infrastruktury a další z mnoha geografických, energetických, zemědělských a environmentálních faktorů. Roli hraje také úroveň lidského rozvoje. Za hlavní indikátory pro porovnání mocenského postavení můžeme tedy považovat například HDP, Index růstu konkurenceschopnosti, Giniho index nerovnosti příjmu, Index lidského rozvoje, počet obyvatel státu, rozlohu státu či výši výdajů na obranu (Flemes 2007: 12). Kromě materiálních kapacit by měl stát disponovat ideovými zdroji moci, které můžeme označit za tzv. soft power státu (viz níže). Daný stát by měl dosahovat určité míry legitimity a důvěryhodnosti, na jejichž základě lze vybudovat autoritu státu. Projekce politických a sociálních hodnot státu by měla sloužit

k získání podpory své zahraničněpolitické doktríny od domácí i zahraniční veřejnosti. Zvláště pro regionální velmoci je důležité sblížení hodnot a zájmů jednotlivých států v regionu. Morální autorita státu zároveň může posílit vyjednávací pozici dané země na globální úrovni (Flemes 2007: 13–14). Mocenské postavení státu tedy neurčují pouze materiální kapacity, ale také ideové prostředky státu a způsob, jakým s nimi stát nakládá.

Stát, jehož mocenské kapacity dalekosáhle přesahují možnosti ostatních zemí, můžeme označit za supervelmoc. Tento stát je schopný a má vůli uplatňovat svou moc a vliv v celosvětovém měřítku. Pokud by byl tento stát jedinou světovou supervelmocí, mohl by být rovněž označen za globálního hegemonu (Krejčí 2001: 149). Za velmoc jsou považovány státy, kterým jejich ekonomická, politická a vojenská síla umožňuje uplatňovat moc v globálních mezinárodních záležitostech. Velmoci mají na mezinárodní scéně velký vliv a jejich mocenské kapacity jim umožňují podílet se na uspořádání mezinárodního řádu (Flemes 2007: 8).

Státům, které jsou současnými regionálními velmocemi, bývá na globální úrovni často přidělováno postavení střední mocnosti. Střední mocnosti nejlépe charakterizuje jejich chování. Státy dosahující tohoto postavení usilují o multilaterální řešení mezinárodních problémů a podporují rozvoj mezinárodních institucí a práva. Zájmem těchto států je zachování stability a pořádku. Střední mocnosti mají ovšem omezené kapacity k jednání. Státy v tomto postavení spolu proto spolupracují s cílem dosáhnout většího vlivu. Střední mocnosti se často objevují v roli mediátora při řešení sporných otázek ostatních aktérů a také se podílejí na peacekeepingových misích (Alden – Vieira 2005: 1078–1079).

Mocenským postavením, jehož může stát dosáhnout v rámci daného subsystému, je regionální velmoc. V literatuře převládá použití termínu regionální velmoc, můžeme se ovšem setkat i s označením státu za regionálního hegemonu, přičemž se charakteristika obou pojmů výrazně neodlišuje. Stát, který považujeme za regionální velmoc v daném regionálním subsystému, může

v globálním kontextu dosahovat postavení střední mocnosti nebo velmoci (Nolte 2010: 893). Je důležité zdůraznit, že v daném regionu se může nacházet více mocných států, hegemonem může být ovšem jen jeden z nich (Ponížilová 2011: 66).

Hlavní podmínkou, na jejímž základě Østerud definuje regionální velmoc, je náležitost státu ke geograficky vymezenému regionu. Regionální velmoc má na tento region významný vliv a je schopná se postavit jakékoliv koalici ostatních států v rámci tohoto regionu (Østerud dle Flandes 2007: 10). Detlef Nolte považuje za regionální velmoc takový stát, který disponuje ekonomickými, materiálními a organizačními zdroji, jejichž prostřednictvím je schopný získat moc nad sekundárními mocnostmi regionu. Daný stát je tedy ekonomicky, politicky a kulturně provázán s ostatními státy regionu a má velký vliv na regionální záležitosti. Důležitou podmínkou je i globální uznání dominantního postavení státu v regionu, a to především ostatními regionálními mocnostmi (Nolte 2010: 893). Tuto podmínku zdůrazňuje Andrew Hurrell, který tvrdí, že stát se sice sám může prohlásit za velmoc, bez uznání ostatních států dosahujících stejného postavení se ovšem nemůže stát členem velmocenského „klubu“ (Hurrell 2006: 4).

Miriam Prys považuje za základní podmínku hegemonického postavení daného státu tu skutečnost, že se samotný stát považuje za leadera vymezeného regionu. Další podmínkou je uznání této dominance sekundárními mocnostmi daného regionu (Prys 2008: 8). Podpora sousedních států je pro vývoj postavení regionální velmoci velmi důležitým prvkem. Navyšování moci jedním státem regionu má samozřejmě dopad na jeho sousedy. Pro stát, který se chce stát hegemonem, je souhlas ostatních států s jeho pozicí základním prvkem pro získání většího vlivu v rámci regionální a globální sféry. Ve většině případů se ovšem v regionu najdou státy, které s výjimečným postavením hegemonu nesouhlasí, neboť pro státy není přirozené dobrovolně přijímat vedení jiných. Státy proto hegemonu ve většině případů akceptují z důvodu uvědomění si

vlastní slabosti. Tyto státy poté od hegemonu očekávají, že převezme větší zodpovědnost především za ekonomické a správní záležitosti (Prys 2008: 9).

Další podmínkou, kterou by měl dominantní stát regionu splňovat, je účast v regionálních i světových fórech a dalších institucích, ve kterých v alespoň minimální míře zastává zájmy celého regionu (Nolte 2010: 893). Pro regionální hegemony tedy nepřináší jejich jedinečné mocenské postavení pouze výhody a stejně, jako v případě globálního hegemonu, musí počítat i s určitými ztrátami. Miriam Prys zdůrazňuje roli regionálního hegemonu, jako poskytovatele veřejného dobra pro celý region. Tato role tedy konkrétně představuje například schopnost zajištění regionální bezpečnosti a stability, rozvoje infrastruktury a transportu či ekonomického rozvoje prostřednictvím přímých zahraničních investic nebo skrze regionální integraci. Hegemon by se měl v rámci regionálních institucí o moc dělit s ostatními aktéry a na mezinárodní úrovni by měl prosazovat nejen národní, ale také regionální zájmy. Větší zapojení do regionálních a globálních záležitostí ovšem nemusí být vždy viděno kladně na domácí scéně (Prys 2008: 10–11).

Regionální velmoci mohou při prosazování svých zájmů a uskutečňování svých cílů používat různé nástroje zahraniční politiky. Sandra Destradi rozlišuje tři druhy regionální hegemonie s ohledem na to, jaké strategie dané státy využívají v zahraniční politice ve vztahu ke svému regionu. Konkrétně je rozděluje na tzv. tvrdou, střední a měkkou hegemonii. Stát může s ohledem na aktuální situaci svou strategii měnit. Tvrdá hegemonie je založená na použití nátlaku proti podřízeným státům. Hlavní touhou hegemonu je uskutečnění a uspokojení vlastních cílů a zájmů. Hegemon tuto snahu skrývá tím, že zdůrazňuje společné zájmy, které sdílí s ostatními státy regionu. Tento veřejný postoj je ovšem v rozporu se skutečným zájmem státu jednat unilaterálně a zajistit si dominanci pomocí politických a ekonomických hrozeb, například v podobě sankcí (Destradi 2008: 15–16). Základní charakteristikou střední hegemonie je poskytování materiálních výhod a odměn ostatním státům. Hegemon nepoužívá hrozeb a i přesto, že jeho primárním zájmem je prosazení

vlastních zájmů, poskytuje regionu například ekonomickou asistenci v podobě půjček či rozvojové spolupráce. Stát je také ochotný dělit se o moc v regionálních institucích. Tento druh hegemonie je pro sekundární mocnosti přijatelnější, neboť státům přináší výhody, hegemon ovšem očekává určitý druh protislužby (Destradi 2008: 17). Měkká hegemonie je založená na snaze o přetvoření norem a hodnot ostatních států v regionu. Tato strategie je jediná, která vede k plnému uznání dominantního postavení státu, neboť její součástí není nátlak, ale socializační proces, jehož výsledkem je sblížení hodnot hegemonu a ostatních států (Destradi 2008: 18).

Můžeme tedy říci, že státy v pozici regionálního hegemonu se přiklánějí spíše k využívání soft power (Hurrell 2006: 15). Koncept soft power, jehož autorem je Joseph Samuel Nye, popisuje schopnost státu přesvědčit ostatní aktéry, aby činili tak, jak si přeje daný stát tím, že formuje jejich preference. Stát tedy prosazuje politickou agendu a témata takovým způsobem, že je schopný přimět ostatní státy, aby následovaly jeho hodnoty a zájmy (Nye 2004: 5). Stát se pro ostatní snaží být příkladem a vyhýbá se používání nátlaku pomocí vojenských nástrojů a hrozeb. Politické hodnoty země, zahraniční politika a kultura jsou třemi základními zdroji soft power státu (Nye 2004: 11). Soft power přitom nevytváří jen vláda, ale také firmy, nevládní organizace či občanská společnost daného státu. Schopnost státu přinutit ostatní aktéry, aby činili tak, jak si přeje daný stát pomocí vojenského nátlaku či ekonomických hrozeb a odměn, je označována jako hard power. Joseph Nye hard power přirovnává k použití metody cukru a biče (carrots and sticks). Stát je tedy ochotný poskytnout ostatním například vojenskou ochranu a ekonomickou pomoc, ale také je schopný využít hrozby vojenského zásahu, nátlakové diplomacie či ekonomických sankcí (Nye 2004: 6).

V současné době regionální velmoci projevují velký zájem o kooperaci s ostatními aktéry mezinárodního systému v rámci globálních či regionálních mezinárodních organizací. Regionální instituce se staly pro regionální velmoci důležitým nástrojem prosazování své dominance (Nolte 2010: 895). Thomas

Pedersen je autorem teorie kooperativní hegemonie, která vysvětluje, proč velmoci využívají regionálních institucí jako nástroje zahraniční politiky. V případě Brazílie je tento přístup dobře patrný na její iniciativě při vytvoření Unasur. Kooperativní hegemonie přináší velmocím řadu výhod. Regionální velmoc využívá svůj region jako základnu pro projekci své moci ve světových záležitostech, proto je důležité, aby velmoc vytvořila takovou agendu, která by zaujala sousedící státy a přiměla je ke kooperaci. Vytvoření takové agendy, se kterou se mohou ostatní státy ztotožnit, umožňuje státu nashromáždit moc v potřebných oblastech, například v ekonomickém sektoru. Regionální integrace je také nástrojem k podpoření stability uvnitř regionu. Zapojení do integrace velmoci velmi často přináší přístup k vzácným surovinám. Regionální instituce dále poskytují prostor pro šíření myšlenek a principů hegemonu, čímž může ovlivňovat domácí i zahraniční politiky ostatních států regionu (Pedersen 2002: 685–686).

Existuje celá řada kritérií, která určují mocenské postavení státu a rozhodují o tom, zda je možné považovat daný stát za regionálního hegemonu. O vedoucím postavení státu rozhoduje především ekonomická, politická a vojenská moc, ale roli hraje i celá řada dalších faktorů. Za základní kritéria regionální hegemonie tedy můžeme považovat následující:

1. Stát se v první řadě sám považuje za dominantního aktéra regionu a projevuje vůli být leaderem svého regionu.
2. Stát disponuje prostředky pro prosazení svých hodnot a zájmů v regionu.
3. Stát v pozici regionálního hegemonu je také poskytovatelem veřejného dobra, čímž zachovává stabilitu regionu.
4. Mocenské postavení daného státu je uznáváno jak ostatními státy regionu, tak i státy, které dosahují stejného postavení v rámci svých regionů.

Následující kapitoly této práce budou sledovat, zda Brazílie splňuje výše zmíněné charakteristiky regionálního hegemonu a jakých strategií využívá při prosazování svých zájmů na regionální a globální úrovni.

3. Ekonomický a politický vývoj Brazílie

Brazílie je zajímavou zemí z mnoha úhlů pohledu. Brazílie je pátým největším státem světa jak z hlediska rozlohy, tak i počtem obyvatel. Současný počet obyvatel země se pohybuje přibližně okolo dvou set milionů obyvatel, což Brazílii řadí mezi největší demokracie světa. Brazílie je zemí, která disponuje velmi rozmanitým množstvím nerostných surovin a diverzifikovaným průmyslovým sektorem. Brazílie je známá především pro svůj automobilový, textilní a petrochemický průmysl. Také v zemědělské oblasti se země orientuje na celou řadu produktů a patří mezi největší světové agrikulturní producenty a exportéry. Brazílie patří například mezi největší producenty kávy, cukrové třtiny či sóji.³ Brazílie během konce 20. a počátku 21. století zaznamenala řadu ekonomických, politických a sociálních reforem. Oproti politickému a ekonomickému vývoji během 20. století, který byl relativně nestabilní, můžeme v současné době považovat Brazílii za stabilní stát, do kterého proudí přímé zahraniční investice a který udržuje pozitivní vztahy s dalšími významnými světovými aktéry. V průběhu století se také měnil přístup Brazílie ke své roli v regionu a v současné době má Brazílie velký potenciál být regionálním hegemonem a dosáhnout silnějšího postavení v mezinárodním systému (Thomas 2006: 1–2).

Brazílie je součástí regionu Latinské Ameriky. Státy tohoto regionu z historického hlediska spojuje období, během kterého bylo území, na němž se nacházejí, kolonizováno Španělsky, Portugalsky a Francouzsky hovořícími osadníky (Piknerová 2011: 51). Brazílie byla portugalskou kolonií, která byla zdrojem velkého a rozmanitého množství nerostných surovin a zemědělských plodin, především cukrové třtiny, bavlny a kávy. Zlom ve vývoji této kolonie nastal, když se portugalský královský dvůr z důvodu probíhajících napoleonských válek a obsazení Portugalska rozhodl v roce 1808 k přesunu

³ CIA World Factbook. Brazil (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>, 6. 2. 2013).

právě do Brazílie. Země získala nezávislost v roce 1822, kdy se stala císařstvím, do jehož čela se postavil dřívější portugalský korunní princ Pedro. V roce 1889 se Brazílie stala federativní republikou, složenou z dvaceti šesti spolkových států (Lafer 2000: 209–210).

Během první poloviny 20. století se země zapojila do významných světových událostí, kterými byly například první a druhá světová válka. Brazílie byla jedinou zemí Latinské Ameriky, která se přímo zapojila do první světové války, což jí následně umožnilo účast na pařížské mírové konferenci v roce 1919 (Lafer 2000: 214). Do druhé světové války se Brazílie oficiálně zapojila v roce 1942 a v roce 1944 vyslala vojenské jednotky do Itálie. Vládní představitelé doufali, že tak Brazílie dosáhne větší autonomie na mezinárodní scéně. Brazílie patřila mezi zakládající členy OSN. Návrh prezidenta Vargase o tom, že by zemi mělo být uděleno stálé členství v Radě bezpečnosti, ovšem v této době nepřipadal v úvahu (Bandeira 2006: 15). Brazílie tedy již v tomto období toužila po větší mezinárodní roli. V poválečném období Brazílie začala zažívat dobu ekonomického růstu. Za vlády Juscelina Kubitschka došlo k industrializaci země a v Brazílii se rozvinula nová průmyslová odvětví orientovaná například na automobilovou výrobu. Ekonomický růst byl ovšem spojený s velkými státními výdaji a narůstající mírou inflace. Jedním z důvodů byla velkolepá výstavba nového hlavního města Brasilia. Makroekonomická a politická nestabilita skončila vojenským převratem v roce 1964 (Bonelli 2005: 4).

Mezi cíle nově nastolené autoritářské vojenské vlády patřilo snížení vysoké inflace, obnovení finanční rovnováhy, podpora státních podniků, zlepšení výběrů daní a snížení deficitu veřejného sektoru. Dále měl být také posílen export jak průmyslových, tak i zemědělských výrobků. Brazílie začala obchodovat s africkými zeměmi a také s Blízkým východem (Bandeira 2006: 18). Dále došlo ke zrušení zákona z roku 1962, který omezoval příliv zahraničních investic do země. Výsledky ekonomických a hospodářských reforem se ovšem nedostavily ihned. Významnější změny byly zaznamenány až v roce 1967, kdy došlo k nárůstu HDP o 4,8 % a výroby o 7 až 8 %. Inflace v této

době klesla na přijatelných 24,3 %. V roce 1968 se hrubý národní produkt zvýšil o 11,2 % (Klíma 2011: 341).

Brazílie nezaznamenala výrazný ekonomický růst pouze během poslední dekády, její ekonomický potenciál se projevil již během 70. let, kdy Brazílie výrazně převýšila ostatní ekonomiky regionu. Období mezi lety 1968 a 1973 bývá označováno jako „brazilský zázrak“. Za ekonomickým růstem Brazílie v tomto období také stojí využití strategie importní substituce ISI (Import Substitution Industrialization)⁴, která spočívala v náhradě dovozu vlastní průmyslovou produkcí a v Latinské Americe se začala prosazovat během 50. let (Cardoso – Fishlow 1992: 202). V roce 1972 vzrostla průmyslová produkce o 11,2 % a zemědělská o 11,4 %. Inflace v této době klesla na 16,6 % (Klíma 2011: 345). Brazilský export směřoval hlavně do zemí západní a východní Evropy. Export směřující do Evropy narostl mezi lety 1974 a 1980 dvojnásobně oproti vývozu do USA. Z Brazílie se stal globální obchodník, jehož exportní zboží bylo více než z poloviny tvořeno průmyslovými výrobky. Brazílie se zároveň nadále řadila mezi největší vývozce zemědělských produktů (Bandeira 2006: 19). Důležitým krokem byl také plán vědeckého rozvoje, který měl zajistit zvýšení investic do vědy a výzkumu (Klíma 2011: 346).

Zázračná léta ekonomického růstu z velké míry ovlivněné opatřeními nedemokratické vlády brzy vystřídaly roky makroekonomické nestability a vysoké inflace, během kterých se zvýšila zadluženost země. Z ekonomického hlediska jsou 80. léta nejen v Brazílii považována za ztracenou dekádu. Brazílii v této době ovlivnil celosvětový nepříznivý ekonomický vývoj, který měl kořeny v roce 1979, kdy došlo k druhému ropnému šoku (Bonelli 2005: 4). V roce 1983 Brazílie musela požádat o půjčku Mezinárodní měnový fond (MMF), což ovšem znamenalo přijmout řadu přísných podmínek. Brazílie musela snížit veřejné

⁴ Model ISI byl založen na náhradě dovozu vlastní industrializací a zavedení protekcionismu. Hnací silou rozvoje byl stát, který se stal hlavním investorem a poskytovatelem subvencí. Aby došlo k ochraně domácího trhu, byly zavedeny také celní bariéry, kvóty a systém udělování koncesí. Hlavním zastáncem ISI byl argentinský ekonom Raúl Prebisch, který tvrdil, že Latinská Amerika je schopná nastartovat svůj ekonomický růst tím, že se odpoutá od zavedených ekonomických principů a vlivu USA (Springerová 2011: 255). Model ISI ovšem z dlouhodobého hlediska přinesl řadu problémů v podobě zvýšení obchodního deficitu, sektorové nevyváženosti či růstu inflace (Cardoso – Fishlow 1992: 200–201).

výdaje, devalvovat měnu či zvýšit daně (Carrasco – Williams 2012: 99). Na politickém poli se ovšem Brazílie začala ubírat směrem k demokratizaci země. V roce 1985 došlo k znovunastolení demokracie. Prvním zvoleným civilním prezidentem se stal Tancredo Neves, který ovšem záhy po nastoupení do funkce zemřel. Na jeho místo nastoupil José Sarney de Araújo Costa. Demokratizace země ale zároveň představovala určitý tlak na ekonomiku země. Vojenský režim centralizoval příjmy, a proto s nastolením demokracie přišla rozpočtová decentralizace. Demokratizace země přinesla také rozšíření počtu státních zaměstnanců a institucí. Po decentralizaci příjmů zůstala federální vláda s omezenými zdroji, ale s narůstajícími požadavky veřejnosti. Tyto změny přinesly zvýšení vládních výdajů a tím přispěly k nárůstu deficitu. S novou demokratickou ústavou, která byla uvedena v platnost v roce 1988, již nebylo možné tak snadno redukovat počty zaměstnanců veřejného sektoru či jim snižovat platy podle potřeby (Samuels 2003: 548). Ekonomické problémy 80. let přetrvávaly až do poloviny 90. let.

3.1 Konec 20. století a nové příležitosti pro Brazílii

V 90. letech 20. století mezinárodní systém zaznamenal řadu změn. Po skončení studené války se objevila řada nových témat a problémů, na které bylo nutné reagovat. Pozornosti se začaly těšit otázky spojené s životním prostředím, lidskými právy, právy menšin a původních obyvatel či problémy způsobené organizovaným zločinem. Svět zasáhla vlna neoliberalismu a výrazně se proměnila také struktura mezinárodního obchodu a ekonomie. Na významu získala ekonomická, obchodní, vědecká a kulturní projekce hodnot státu a vojenská moc již neměla zásadní význam. Některé státy se začaly přiklánět k využívání nástrojů soft power namísto hard power, která spočívá na využívání ekonomických a vojenských hrozeb k dosažení cílů státu (Keohane – Nye 1998: 86). Na tyto změny musela reagovat i Brazílie, která se v zahraniční politice jednoznačně přiklonila k využívání soft power. Prezident Fernando Collor

de Mello, který se ujal vlády v roce 1989, zároveň velmi rychle přijal liberální mezinárodní obchodní principy a Brazílie se začala otevírat světu. Během jeho vlády byly sníženy celní bariéry a také započala vlna privatizace veřejného majetku (Williams 2011: 5). Proces privatizace se urychlil v období po zavedení úspěšného stabilizačního plánu a mezi lety 1994 až 1997 hodnota privatizovaného majetku dosáhla necelých devíti miliard reálů (Fonseca 1998: 634).

Z ekonomického hlediska v zemi ovšem přetrvávala nejistota. Za největší problém, kterému země čelila, byla považována nesmírně vysoká míra inflace. Mezi lety 1986 a 1991 byla zavedena celá řada stabilizačních programů, jejichž podstatou bylo zmrazení mezd a cen. Prvním z nich byl plán Cruzado, na jehož základě byla zavedená stejnojmenná nová měna. Plán se zpočátku jevil jako úspěšný, neboť držel inflaci pod kontrolou. S postupem času se ale projevíly nevýhody tohoto plánu a došlo k devalvaci měny. Export Brazílie klesal, zatímco import do země narůstal, což vedlo k vytvoření schodku obchodní bilance. Následovala řada dalších stabilizačních programů, všechny ovšem postrádaly opatření, která by redukovala vládní deficit a kontrolovala peněžní zásobu. Výsledky těchto plánů končily ještě větší mírou inflace, než jaká byla před jejich zavedením. Za vlády Itamara Franca v roce 1993 míra inflace dosahovala přes dva tisíce procent (Fonseca 1998: 625–626). S řešením nekonečné inflační spirály přišel budoucí prezident Fernando Henrique Cardoso.

3.1.1 Fernando Henrique Cardoso a Plán Real

Fernando Henrique Cardoso, který v té době zastával funkci ministra financí, v roce 1993 představil návrh, který měl vyřešit přetrvávající ekonomické problémy. Plán Real byl přijat v červnu 1994. Součástí plánu bylo opět zavedení nové měny, v pořadí již deváté od získání nezávislosti v roce 1822. Již v průběhu roku 1993 byla uvedena v platnost tzv. jednotka reálné hodnoty (Unidade Real de Valor – UVR). Tato jednotka byla fixně vázaná na americký dolar v poměru jedna ku jedné. Ceny byly zprvu uváděny v původní měně a UVR. V červenci

roku 1994 byla uvedena v platnost nová skutečná měna reál. Reál byl zpočátku vázán na americký dolar, což z něj vytvořilo relativně silnou měnu. Hodnota reálu byla až nadhodnocena. Nová měna se tedy fixní vazbou na dolar lišila od předešlých měn, které byly v krátké době znehodnoceny velkou mírou inflace (Fonseca 1998: 632). Dále byla zavedena opatření, která měla zajistit zvýšení vládních příjmů. Sazby federálních daní byly zvýšeny, především sazba daně z příjmu. Dále bylo Kongresem schváleno 15% snížení prostředků převedených federální vládou státním vládám a obcím (Fonseca 1998: 631). Ekonomická situace v zemi se stabilizovala a brazilská ekonomika začala zažívat boom. Příliv zahraničního kapitálu začal narůstat a míra inflace se snížila. Měsíční nárůst inflace představoval 46,6 % v červnu roku 1994 a v prosinci roku 1996 představoval 0,88 % (Fonseca 1998: 630).

Úspěch plánu Real přinesl Cardosoovi vítězství v prezidentských volbách, které se konaly v říjnu roku 1994. V zahraniční politice Cardoso prosazoval posílení regionální integrace. Cardoso se snažil posílit postavení Brazílie ve světovém obchodu a Mercosur byl chápán jako nástroj pro dosažení tohoto cíle. Během Cardosoovy vlády stoupal význam role Brazílie v regionu a země se stala mediátorem v mnoha konfliktech, které probíhaly v sousedních zemích. Během Cardosoovy vlády Brazílie také posilovala vztahy se státy Jihu (Balabán – Rašek 2010: 26). Ve druhém volebním období zemi zasáhla řada krizí. Dluh země byl stále vysoký a Brazílii rovněž zasáhla asijská finanční krize, která vypukla v roce 1997 a postupně se přelila do dalších částí světa. Vláda v této době zvýšila úrokové sazby, aby nedocházelo k odlivu kapitálu ze země, což ovšem mělo vliv na snížení průmyslové výroby a domácí spotřeby. Brazilský export klesal, země se stále více zadlužovala a investoři se začali stahovat ze země. Brazílie musela zažádat o půjčku MMF. Nepříznivá ekonomická situace donutila vládu v roce 1999 k devalvaci reálu. Následně ovšem došlo k poměrně rychlému zotavení ekonomiky a ke stabilizaci ekonomické situace. I přesto však zůstala země poměrně hluboce zadlužená (Williams 2011: 6–8). Prezident Cardoso ovšem během své vlády významně posílil pozici své země a vytvořil

image Brazílie jako státu, který využívá k prosazování svých zájmů soft power. Během jeho vlády byla dále podepsána NPT smlouva (Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons), která Brazílii zavázala k nevyužívání jaderných zbraní (Lafer 2000: 214). Během 90. let se Brazílie snažila na půdě Světové obchodní organizace (World Trade Organization – WTO) prosadit liberalizaci zemědělského obchodu a kladla důraz na odstranění netarifních bariér a zemědělských dotací, které vyspělé země poskytují svým zemědělcům (Vigevani – Fernandes de Oliveira 2007: 72). Snahy o reformy světových obchodních, finančních a politických organizací, stejně jako boj s chudobou a sociální nerovností, zůstaly cílem i Cardosova následovníka v pozici hlavy státu, prezidenta Luly da Silvy.

3.2 Lula da Silva a vstup do 21. století

V roce 2002 se konaly prezidentské volby, ve kterých zvítězil středolevicový kandidát. Vítězství Luly da Silvy a Dělnické strany (Partido dos Trabalhadores) přineslo především řadu sociálních reforem (Doctor 2007: 131). Lula da Silva ve své volební kampani prohlásil, že okamžitě hodlá bojovat proti sociální nerovnosti, která je jedním z hlavních a dlouhodobých problémů, kterým Brazílie čelí. I přesto, že se mnozí zahraniční investoři obávali, že stát se bude orientovat levicově⁵ a dojde k odklonění od Cardosoovy politiky, Lula da Silva směřoval svou politiku středově a v politickém vývoji byla zachována kontinuita, což mělo příznivý vliv na ekonomický vývoj země (Arson – Sotero 2010: 5). Základním cílem zůstalo zachování makroekonomické stability země. Nové vládě se podařilo dosáhnout vysokých primárních přebytků, přibližně 4 % HDP, především díky nárůstu příjmů pomocí zvýšení daňového zatížení. V roce 2004 zaznamenala Brazílie vysoké tempo růstu HDP v hodnotě 5,2 %. Opatrná

⁵ Zahraniční investoři přijímají levicové vlády velmi negativně a již před Lulovým zvolením v roce 2002 začalo docházet k oslabení brazilské měny. Mezinárodní měnový fond poskytl Brazílii úvěr v hodnotě 30 miliard USD, aby došlo k uklidnění trhů a prezidentští kandidáti se rovněž zavázali, že budou dodržovat úsporná ekonomická opatření (Livingstone 2011: 266).

ekonomická politika vyvolala pokles veřejného dluhu a Brazílii se v roce 2005 podařilo splatit své závazky vůči MMF, tedy dva roky před předpokládaným termínem.⁶ Lula da Silva také předal více pravomocí do rukou centrální banky, která tak mohla jednat ve prospěch většího ekonomického růstu (Carrasco – Williams 2012: 103).

Vládní období prezidenta Luly da Silvy zasáhla globální finanční krize, která vypukla v roce 2008 ve Spojených státech amerických. Brazílie se ovšem s touto krizí, stejně jako většina dalších rozvíjejících se ekonomik, vypořádala v poměrně krátké době. Pro Brazílii se stalo výhodou, že není závislá na obchodu pouze s rozvinutými zeměmi, které krize zasáhla nejvíce, což posílilo její pozici v ekonomické sféře (Carrasco – Williams 2012: 105). Pozici Brazílie také posílila nová naleziště ropy, která ze země vytvořily velmoc i z energetického hlediska. V roce 2007 objevil brazilský energetický gigant, společnost Petrobras, obří ropné pole Tupi, které bylo později pojmenováno podle prezidenta Luly. Majoritním vlastníkem společnosti Petrobras, která byla založena v roce 1953, je stát. Na rozdíl od mnoha společností v oblasti Latinské Ameriky, Petrobras investuje do průzkumu nových nalezišť a výzkumu těžebních technologií.⁷ V roce 2010 byla objevena další naleziště Libra a Franco, čímž se Brazílie stala zcela soběstačná. V regionu je stále největším producentem ropy a plynu Venezuela, která je také členem OPEC. S novými nalezišti se ovšem může Brazílie stát klíčovým hráčem nejen v latinskoamerické, ale zároveň i světové energetické politice (Springerová 2011: 213). V rámci energetické politiky jedná Brazílie velmi pragmaticky. Během 70. let, kdy docházelo ke světovým ropným krizím, se Brazílie začala orientovat na výrobu etanolového paliva a v současné době je jeho největším světovým exportérem (Brough 2013). Orientace Brazílie

⁶ Merco Press. Lula calls Brazil and IMF partners now that debt is paid (<http://en.mercopress.com/2006/01/11/lula-calls-brazil-and-imf-partners-now-that-debt-is-paid>, 15. 3. 2013).

⁷ MZV. Petrobras – brazilský energetický gigant (http://www.mzv.cz/brasilie/cz/obchodni_a_ekonomicke_informace/ekonomicke_aktuality/petrobras_brazilsky_energeticky_gigant.html, 20. 3. 2013).

na znovu obnovitelné energetické zdroje je také ukázkou snahy o zachování udržitelného růstu a přístupu k životnímu prostředí.

V období vlády Luly da Silvy vešla v platnost řada sociálních programů orientovaných především na obyvatele trpící extrémní chudobou. Prvním z nich byl projekt s názvem Fome Zero, který navazoval na sociální politiku vlády prezidenta Cardosa a zaštilil několik dřívějších projektů (Hall 2006: 693). Za Lulovy vlády byly ovšem navýšeny prostředky poskytované na tyto sociální projekty a v říjnu roku 2003 byl představen nový program s názvem Bolsa Familia, který sjednocoval předchozí projekty, jejichž efektivita byla snižována příliš složitou a nejednotnou administrativní strukturou (Hall 2006: 697). Program Bolsa Família zaznamenal velký úspěch. Hlavním cílem tohoto projektu byla podpora vzdělání. Matky byly v rámci projektu vyzývány, aby posílaly své děti do školy, kde jim kromě vzdělání byla poskytnuta i zdravotní péče a jedna porce jídla denně. Tato motivace měla za následek nárůst počtu dětí, které se zúčastňovaly výuky a úspěšně dokončily středoškolské vzdělání (Jaspe 2009: 113).

Sociální programy zavedené v administrativním období prezidenta Luly měly úspěch a pozitivní vliv na kvalitu života v Brazílii. Mezi lety 2002 a 2010 se počet obyvatel žijících v chudobě snížil o 51 % a příjem na hlavu narostl u 50 % nejchudších obyvatel o 68 %, zatímco příjem na hlavu 10 % nejbohatších obyvatel země narostl o 10 % (Dauvergne – Farias 2012: 908). Index lidského rozvoje v roce 2012 dosáhl hodnoty 0,730, což zemi světově řadí na 85. místo.⁸ V posledních letech Brazílie zaznamenala nárůst střední třídy, což je důležitý faktor pro udržení trvalého rozvoje. Stabilní střední třída je základem pro nárůst domácí spotřeby a poptávky. V 80. letech 20. století představovala brazilská střední třída 29 % obyvatelstva. Mezi lety 2001 a 2009 se podařilo snížit počet obyvatel žijících v chudobě ze 40 % populace na přibližně 25 % obyvatel. Počet obyvatel spadajících do střední třídy se od roku 1999 do roku 2009 zvýšil

⁸ UN. Human development report 2013 (<http://hdrstats.undp.org/images/explanations/BRA.pdf>, 7. 3. 2013).

o 31 milionů a v současné době tvoří střední třída přibližně polovinu obyvatelstva (Pezzini 2012). Snahou vlády je zajistit, aby tyto změny byly trvalé. Nárůst střední třídy je výsledkem politik sociální ochrany, nárůstu pracovních míst a rozšířeného přístupu k úvěrům. Důležitou roli hraje také lepší přístup ke vzdělání. Přibližně 40 % populace náležící do střední třídy má splněno osm až jedenáct let školní docházky.⁹ Nárůst střední třídy také snižuje úroveň sociální nerovnosti. Nerovnoměrná distribuce zdrojů je jedním z hlavních problémů, kterým Brazílie dlouhodobě čelí. Brazílie patřila k zemím s nejvyšší mírou nerovnosti a v roce 1998 dosahovala míra Giniho indexu hodnoty 60,7. V posledních letech se ovšem míra Giniho indexu nerovnosti příjmů v Brazílii snižuje a v roce 2012 dosahovala jeho míra hodnoty 51,9.¹⁰ Příjem HDP na hlavu se v Brazílii zvyšuje, v roce 2012 dosahovala jeho výše přibližně 12 000 USD, ovšem jeho hodnota je stále nižší oproti některým zemím v regionu, kterými jsou Argentina, Mexiko a Chile.¹¹

Ve svém druhém administrativním období Lula da Silva představil projekt zaměřený na ekonomický růst země, tzv. program zrychlení růstu (Programa de Aceleração do Crescimento – PAC), jehož součástí byly především velké investice do infrastruktury. Rozpočet tohoto programu na období 2007 až 2010 byl určen ve výši 530 miliard reálů. Jeho cílem bylo zajistit stabilní ekonomický růst (Balabán – Rašek 2010: 24). Část programu se také soustředila na problematiku favel¹² a měla za cíl zlepšit životní podmínky těch obyvatel, kteří zde žijí. Do realizace těchto projektů proto byli zapojeni místní obyvatelé, což krátkodobě snížilo nezaměstnanost v těchto oblastech. V roce 2010 byl

⁹ Portal Brasil. Brazilian middle class reaches 95 million, representing over half of population (http://www.brasil.gov.br/para/press/press-releases/august-1/brazilian-middle-class-reaches-95-million-representing-over-half-of-population-1/br_model1?set_language=en, 7. 3. 2013).

¹⁰ CIA World Factbook. Distribution of family income (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2172.html>, 7. 3. 2013).

¹¹ CIA World Factbook. GDP per capita (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html?countryName=Brazil&countryCode=br®ionCode=soa&rank=103#br>, 7. 3. 2013).

¹² Favela je portugalský výraz, který označuje chudinskou čtvrť s velmi nízkou životní úrovní v brazilských městech. Obyvatelé se v těchto oblastech často usídlují nelegálně, neboť nemají právo na pozemek. V těchto částech měst není dostatečný přístup k nezávadné pitné vodě, není zde plně rozvinutá kanalizace a také elektrifikace (Williams 2011: 21).

představen návrh PAC II, který se soustředí více na obchodní investice, zvýšení energetické kapacity země a výstavby obytných budov pro snížení bytového deficitu (Williams 2011: 12).

Problematika favel je jedním z vážných problémů, kterým se Brazílie snaží postavit. V oblastech favel je pozorováno větší množství organizovaného zločinu, spojeného především s prodejem drog. V těchto oblastech je také vyšší míra domácího násilí, což může být důsledkem pocitu sociálního vyloučení a nejistoty mezi občany. V posledních letech je boj proti kriminalitě v oblasti favel spojován především se světovými sportovními událostmi (mistrovství světa ve fotbale, letní olympijské hry), které se budou odehrávat ve velkých brazilských městech. V současné době proto probíhají rozsáhlá cvičení vojenské a civilní policie, která mají za cíl lepší udržení veřejného pořádku, především v Rio de Janeiru (Tavener 2013). Pořádání těchto událostí jednoznačně zvyšuje prestiž země a dokazuje její narůstající ekonomickou sílu a vliv. Brazílie ovšem bude muset vyřešit problémy, které by mohly narušit hladký průběh těchto událostí. Kromě bezpečnosti je důležitou oblastí také zlepšení infrastruktury. V roce 2014 bude země hostitelem mistrovství světa ve fotbale. V roce 2016 se zde budou pořádat letní olympijské hry. Brazílie se tak stane první zemí Jižní Ameriky, která bude mít možnost hostit tak významnou světovou sportovní událost. V případě hlasování o místě konání těchto událostí je patrný také jistý druh spolupráce mezi státy Jihu (Piknerová 2011: 75).

Je pravděpodobné, že za vlády prezidentky Dilma Rouseffové, která se vlády ujala v roce 2011, bude politika Brazílie i nadále směřovat podobným směrem, kterým mířila politika prezidenta Luly da Silvy, neboť Dilma Rouseffová měla jeho velkou podporu. Mezi cíle obou administrativ patřily a patří posílení brazilské pozice na globální úrovni především prostřednictvím budování koalic v rámci jiho-jihní spolupráce. Zachování makroekonomické stability a rozšíření ekonomické působnosti Brazílie zůstává jedním z primárních cílů brazilských vlád. Za další základní principy brazilské politiky můžeme v posledních letech považovat kladení důrazu na budování infrastruktury

potřebné pro plně rozvinuté a různorodé hospodářství. Dalším cílem je snížení chudoby a nerovnosti v zemi a umožnění zapojení maximálního počtu obyvatel do ekonomického rozvoje země (Williams 2011: 11). Tyto aktivity byly podporovány již za vlády prezidenta Cardosy. Lula da Silva byl ovšem prvním prezidentem, který začal Brazílii veřejně prohlašovat za leadera svého regionu a významného hráče mezinárodního systému. Lula da Silva obnovil regionální integrační procesy a silně prosazoval spolupráci s ostatními rozvíjejícími se ekonomikami v rámci IBSA, BRIC či G20 a snažil se politicky odklonit od vlivu USA. Tímto zemí udal nový směr v zahraniční politice a vyjádřil hegemonické ambice své země.

4. Brazílie a její postavení v rámci regionu Latinské Ameriky

Brazílské dominantní postavení v regionu je výsledkem geografických, demografických a ekonomických faktorů, které tuto zemi odlišují od zbytku regionu a díky kterým se dostala do exkluzivní pozice. V současné době je patrné, že je Latinská Amerika jako region na vzestupu, a dočkává se pozornosti od významných globálních aktérů. Je třeba zdůraznit, že v tomto regionu se nachází větší množství států, které mají relativně silné postavení. Jedná se především o Mexiko a Argentinu, jejichž procentuální nárůst HDP v roce 2012 byl vyšší než brazilský. V roce 2012 zaznamenala Brazílie ekonomický růst přibližně 1,3 % HDP, Argentina 2,6 % HDP a Mexiko 3,8 % HDP. Všechny tři země zaznamenaly pokles od roku 2010, kdy nárůst tvořil 7,5 % HDP v Brazílii, 9,2 % HDP v Argentině a 5,6 % HDP v Mexiku.¹³ Z hlediska parity kupní síly je Brazílie v rámci regionu na prvním místě s přibližně 2,362 biliony USD, přičemž Mexiko v roce 2012 disponovalo přibližně 1,758 bilionu USD a Argentina 746,9 miliardami USD.¹⁴ Tyto země by mohly být potencionálními konkurenty Brazílie v regionu, nicméně ekonomická síla je pouze první a nikoliv jedinou podmínkou regionální hegemonie. V případě Mexika je překážkou posílení jeho pozice relativně vzdálená poloha od center Latinské Ameriky a především silné vazby země s USA (Piknerová 2011: 74). Důležitou roli hraje také zastoupení latinskoamerického regionu Brazílií na světové scéně, které je uznáváno ostatními regionálními velmocemi, kterými jsou například Indie a Jihoafrická republika. Předmětem této kapitoly bude mocenské postavení Brazílie v rámci regionálních integračních uskupení Mercosur a Unasur.

¹³ CIA World Factbook. GDP real growth rate (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2003.html#br>, 6. 3. 2013).

¹⁴ CIA World Factbook. GDP purchasing power parity (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2001.html#br>, 6. 3. 2013).

4.1 Nástin vývoje vztahu Brazílie vůči regionu Latinské Ameriky

Pro regionální hegemony jsou vřelé vztahy se sousedícími státy a dalšími členy regionu primárním faktorem pro udržení své mocenské pozice. Proto má Brazílie v současné době velký zájem o své sousedy a dění v regionu. Tento zájem ovšem nejevila vždy. V období od získání své nezávislosti v roce 1822 až po vyhlášení federativní republiky v roce 1889 se tato lusofonní země necítila být součástí regionu, který byl z velké části španělský. Vztahy s ostatními státy proto byly značně omezeny, stejně tak i vztahy s USA. Během počátku 20. století ovšem Brazílie pocítila nutnost navázat s USA bližší vztahy, neboť byly jediným potenciálním rivalem, s jehož pomocí by mohly ostatní státy regionu Brazílii ohrozit. Po druhé světové válce se Brazílie cítila odsunutá, neboť USA soustředily svou pozornost spíše na evropský kontinent. Brazílie začala rozvíjet svou vlastní zahraniční politiku, ale během studené války si stále držela odstup od svého regionu. V 70. letech tato země zaznamenala rapidní ekonomický růst a začala významně převyšovat ostatní země regionu. V této době Brazílie také navazovala vztahy s ostatními státy Třetího světa, přičemž se orientovala především na africký a asijský kontinent. Vztah k regionu Latinské Ameriky se výrazněji změnil až během 90. let, kdy se země začala více ekonomicky a politicky angažovat v regionu, neboť o sobě začala smýšlet jako o regionální velmoci (Arson – Sotero 2010: 2–3).

Po demokratizaci země v roce 1985 Brazílie také významně zlepšila vztahy se svým dlouhodobým rivalem v regionu. Zlepšení vztahů s Argentinou mělo příznivý vliv na vývoj regionálních integračních procesů. Tyto dvě země v roce 1986 vytvořily Argentinsko-brazilský ekonomický integrační program, který se soustředil na ekonomickou a politickou spolupráci (Manzetti 1993: 103). Následně mezi sebou tyto dvě země uzavřely řadu dohod, jejichž cílem bylo zabránit vzniku napětí, které by mohlo destabilizovat nově znovu nastolenou demokracii. Země se například zavázaly k nepoužívání jaderných zbraní. V roce 1988 došlo k podepsání smlouvy o volném obchodu. Tato smlouva byla

základem pro vytvoření Společného trhu jihu – Mercosur (viz níže). Během 90. let se tedy Brazílie začala snažit o upevňování vztahů s regionem a základním pilířem její regionální politiky se stalo vytváření regionálních institucí (Sotero 2009: 21).

4.2 Brazílie a regionální integrace

V historii Latinské Ameriky můžeme pozorovat řadu snah o regionální integraci. Úspěšnými se stalo ovšem jen omezené množství integračních projektů. Velké množství organizací nebylo schopné dosáhnout splnění vytyčených cílů, což ve většině případů vedlo k zániku dané organizace. Na počátku 90. let 20. století se ovšem v souvislosti s celosvětovou liberalizací a globalizací obchodu objevuje vlna tzv. nového či otevřeného regionalismu, která přinesla obnovu již existujících integračních struktur a vznik nových uskupení. V případě Latinské Ameriky je nejvýznamnější vznik Mercosur (Springerová 2009: 257).

V současné době se v Latinské Americe objevuje řada nových integračních uskupení, jejichž iniciátorem je z velké míry právě Brazílie. Nejnovějším integračním projektem, který vznikl v roce 2010, je Společenství latinskoamerických a karibských států (Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños – CELAC), které slučuje třiatřicet států. Jeho cílem je prohloubení regionální integrace, posílení ekonomických, politických a kulturních vazeb v regionu a také posílení postavení regionu na světové scéně a zajištění stabilního rozvoje. CELAC klade důraz na jiho-jihní spolupráci a poskytování technické kooperace.¹⁵ Za vznikem CELAC stojí iniciativa prezidenta Luly da Silvy, neboť v roce 2008 vyzval státy k uspořádání summitu Latinské Ameriky a Karibiku. Za vytvořením CELAC je také možné pozorovat snahu Brazílie konkurovat dominantnímu postavení USA v Organizaci amerických států

¹⁵ CELAC. The CALC goals (http://www.celac.gob.ve/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=10&lang=en, 10. 3. 2013).

(Organization of American States – OAS).¹⁶ V roce 2008 byla také založena Unie jihoamerických národů Unasur (viz níže). Brazílie si je vědoma důležitosti regionálních integračních procesů a využívá svého dominantního postavení v těchto institucích k prosazení svých zájmů a naplnění svých cílů. Nárůst brazilské moci byl patrný při vyjednáváních o vzniku panamerické zóny volného obchodu FTAA (Free Trade Area of the Americas), kterou od roku 1994 silně prosazovaly USA. USA prosazovaly otevření jihoamerických trhů pro své průmyslové produkty. Proti návrhům USA silně vystupovala Brazílie, která byla ochotna k dohodě přistoupit, pouze pokud by byly zlepšeny podmínky pro přístup brazilských zemědělských produktů na americký trh (Vigevani – Fernandes de Oliveira 2007: 74). Jelikož nedošlo ke vzájemné shodě ohledně principů FTAA, debaty ohledně její realizace po roce 2005 vymizely (James 2005).

4.2.1 Brazílie a její role v Mercosur

Ke vzniku Mercosur došlo v roce 1991 podepsáním smlouvy z Asunciónu. V roce 1994 byla podepsána smlouva z Ouro Preto, která vytvořila institucionální strukturu organizace a ukončila přechodnou fázi integrace. Hlavním cílem organizace bylo vytvoření zóny volného obchodu a celní unie. Mezi zakládající členské země patřila Brazílie, Argentina, Uruguay a Paraguay. Přidruženými členy byla Bolívie, Chile, Kolumbie, Ekvádor a Peru (Maldaner 2010: 40–41). Společný trh jihu se v roce 2012 po úspěšné ratifikaci ve všech členských parlamentech rozšířil o Venezuelu, jejíž vstup do organizace byl oznámen již v roce 2006.¹⁷ Vytvoření regionálního integračního projektu přineslo celní liberalizaci, zvýšení konkurenceschopnosti a výkonnosti, upevnění demokracie a příliv zahraničních investic (Mera 2005: 113). Brazílie své členství

¹⁶ Merco Press. Brazil committed to CELAC and to all regional and subregional integration groups (<http://en.mercopress.com/2013/01/30/brazil-committed-to-celac-and-to-all-regional-and-subregional-integration-groups>, 10. 3. 2013).

¹⁷ BBC. Venezuela joint Mercosur trading bloc (<http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-1906959>, 12. 3. 2013).

v Mercosur viděla jako přirozenou cestu k mezinárodní ekonomice a navázání vztahů s hlavními světovými obchodními partnery a investory ve vyspělém světě (Sotero 2009: 21). I přesto, že je Brazílie velkým zastáncem a iniciátorem regionálních integračních procesů, odmítá hlubší integraci, která spočívá ve vytvoření institucí, které by ostatním členům integračního bloku Mercosur poskytly nástroje schopné ovlivnit její politiku. Brazílie se odmítá vzdát části své suverenity ve prospěch této organizace a vytvoření nadnárodních institucí, které by zvýšily vyjednávací postavení menších států bloku (Valladao 2006: 10). V 90. letech znamenalo pro Brazílii členství v Mercosur základ ekonomického růstu, neboť obchod v rámci uskupení mezi lety 1995 a 1998 významně rostl. V současné době se ovšem stále více začínají ozývat brazilští podnikatelé, kteří požadují uzavírání dohod o volném obchodu s třetími stranami, což ovšem členství v Mercosur znemožňuje. Podle mnoha společností obchodní význam Mercosur pro Brazílii upadá a je pro ni rozhodující uzavřít smlouvy o volném obchodu s dalšími státy či bloky, například s EU.¹⁸ Mercosur je ovšem největším obchodním blokem latinskoamerického regionu a čtvrtým největším světovým obchodním blokem (většími trhy jsou EU, NAFTA a ASEAN). I přesto, že celkový objem obchodu v rámci bloku narůstá, představuje pouze malý podíl celkového exportu členských států (Klonsky – Hanson – Lee 2012).

Vývoj integračního uskupení Mercosur je velmi ovlivňován vzájemnými vztahy dvou hlavních ekonomik bloku, kterými jsou Brazílie a Argentina. Na budoucí vývoj budou mít vliv především zájmy Brazílie, neboť brazilský obchod představuje největší podíl na obchodě uvnitř bloku. Brazílie je státem, který ze členství nejvíce profituje. Existují názory, že organizace se odkloňuje od svého původního cíle a stále více slouží jako nástroj k prosazování brazilských zájmů.¹⁹ Krizi ve vztahu mezi Brazílií a Argentinou mezi lety 1999

¹⁸ Merco Press. Brazilian business community demands the country signs trade accords with third countries (<http://en.mercopress.com/2013/02/16/brazilian-business-community-demands-the-country-signs-trade-accords-with-third-countries>, 15. 3. 2013).

¹⁹ Merco Press. Mercosur has only benefited Brazil in the last ten years with a surplus of 36.8bn (<http://en.mercopress.com/2012/08/07/mercotur-has-only-benefited-brazil-in-the-last-ten-years-with-a-surplus-of-36.8bn>, 15. 3. 2013).

a 2001 mnozí považovali za konec Mercosur (Mera 2005: 110). Navzdory přetrvávajícím problémům tyto země ale chápaly udržení funkčnosti integrace za strategický zájem a na významu získal demokratický aspekt organizace. Vnímání této organizace jako nástroje pro zvýšení vyjednávací moci v multilaterálních regionálních i globálních záležitostech se stalo důležitějším prvkem pro zachování této integrace. Obě země také viděly Mercosur jako prostředek k zachování stability a přátelských vztahů v regionu (Mera 2005: 139).

4.2.2 Brazílie a její přístup ke krizím v rámci Mercosur

Mercosur původně integroval čtyři země s velmi odlišnými ekonomikami. Brazílie a Argentina patří mezi silné ekonomiky této integrace, Uruguay a Paraguay jsou naopak státy, které z hlediska rozlohy a velikosti ekonomik patří k menším státům, jejichž vliv zdaleka nedosahuje takové míry, jaké dosahuje vliv Brazílie. Aby došlo ke snížení rozdílů mezi jednotlivými zeměmi, byl v roce 2006 vytvořen Fond pro strukturální konvergenci Mercosur (Fondo de Convergencia Estructural del Mercosur – FOCEM), ze kterého čerpají slabší státy a regiony bloku. Cílem fondu je navýšení konkurenceschopnosti a posílení integračního procesu.²⁰ Brazílie do tohoto fondu přispívá největším podílem, přibližně 70 %, přičemž největší podíl prostředků fondu následně směřuje do Paraguaye a Uruguaye (Maldaner 2010: 42). Svou ekonomickou a politickou převahou je Brazílie schopná ovlivňovat situaci v regionu, což je znakem regionální hegemonie. Brazílie se nejen v rámci Mercosur často dostává do role mediátora při řešení sporů a krizí ostatních států. Níže uvedené příklady dokazují, že pokrok a stagnace ve vývoji tohoto integračního uskupení z velké míry závisí na schopnosti Brazílie hrát vedoucí roli v této organizaci.

Za nejproblematictější a nejchudší zemi Mercosur můžeme považovat Paraguay. V roce 1996 proběhl v Paraguayi pokus o převrat, v jehož čele stál

²⁰ Mercosur. FOCEM (http://www.mercosur.int/t_generic.jsp?contentid=385, 14. 3. 2013).

Lino César Oviedo. Brazílie ihned reagovala zřízením krizového štábu a společně s partnery Mercosur a zbytkem mezinárodního společenství prohlásila, že neuzná vládu generála Ovieda. Brazilský velvyslanec Márcio Paulo de Oliveira Dias se dostal do role mediátora mezi demokraticky zvoleným prezidentem Juanem Carlosem Wasmosym a generálem Oviedem. Opatření, která hodlala Brazílie nasadit proti Oviedovi, by razantně poškodila ekonomiku Paraguaye. Brazílie by žádala o vyloučení země z Mercosur a zpřetrhala by s ní vazby, přičemž paraguayský export do Brazílie v roce 1995 tvořil přibližně polovinu HDP země. Také by došlo k ukončení ekonomické pomoci, kterou Brazílie nabízela Paraguayi skrze fondy Brazilské národní banky pro ekonomický a sociální rozvoj (Banco Nacional de Desenvolvimento Econômico e Social – BNDES). I přesto, že by byly poškozeny i určité ekonomické sektory Brazílie, přerušení vztahů by jednoznačně více poškodilo Paraguay. Následovatelé Ovieda tuto skutečnost brzy pochopili a Oviedo se vzdal dva dny po zahájení převratu (Genna – Hiroi 2007: 46–47). Brazílie sehrála stěžejní roli v udržení konstitučního pořádku v Paraguayi a přispěla k upevnění Mercosur. Cardosoova vláda jednoznačně prokázala schopnost udržení demokracie v regionu a zachování základního principu Mercosur. Při této příležitosti Cardoso prohlásil, že Brazílie bude regionálním leaderem prosazujícím volný obchod a demokracii (Genna – Hiroi 2007: 55).

Pokus o převrat v roce 1996 nebyl v Paraguayi jediným. Politická situace je zde stále nestabilní. V červnu roku 2012 byla Paraguay dokonce z Mercosur suspendována z důvodu porušení demokratického principu organizace. V Paraguayi došlo k impeachmentu prezidenta Fernanda Luga, jemuž bylo odepřeno právo na obhajobu. Na zemi nebyly uvaleny ekonomické sankce, neboť by poškodily spíše obyvatelstvo, než vládu země.²¹ Paraguay zůstane

²¹ The Guardian. Paraguay suspended from Mercosur (<http://www.guardian.co.uk/world/2012/jun/30/paraguay-suspended-mercursos>, 10. 3. 2013).

suspendována minimálně do dubna roku 2013, kdy by se měly konat prezidentské volby.²²

Vliv na vývoj integračního procesu měly, ale i ekonomické problémy samotné Brazílie. V lednu roku 1999 se brazilská vláda rozhodla pro devalvaci reálu a k přechodu k volně plovoucímu kurzu, což mělo negativní dopad na členské státy Mercosur, převážně na Argentinu, která následně čelila velkým ekonomickým problémům. Po devalvaci reálu došlo ke snížení vnitro regionálního obchodu, neboť se Argentina rozhodla blokovat brazilský dovoz (Spektor 2008: 9). Díky ochlazení vztahů mezi dvěma největšími zeměmi organizace následně došlo ke stagnaci vývoje Mercosur. V prosinci roku 1999 se prezidenti členských států na společném zasedání Rady Mercosur rozhodli, že se pokusí o oživení integrace pomocí zavedení opatření, která by měla předcházet podobným problémům, které vyvolala devalvace reálu (Mera 2005: 120–121).

V roce 2002, v době kdy inflace v Brazílii byla již pod kontrolou, došlo k devalvaci argentinské měny. Devalvace pesa změnila vztah mezi Brazílií a Argentinou. Argentina si uvědomila, že bude potřebovat podporu Brazílie a strategie devalvace byla projednána i s brazilskými zástupci. Cardosoova vláda využila této události k napravení vztahů, které byly poškozeny po devalvaci brazilské měny. Brazílie využila svého vlivu na mezinárodní scéně k zajištění finanční pomoci Argentině (Genna – Hiroi 2007: 52). Cardosoova vláda lobbovala za zmírnění požadavků a pokračování poskytování pomoci Argentině u Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Meziamerické rozvojové banky (Inter-American Development Bank – IDB). Na půdě Světového ekonomického fóra došlo z brazilské strany o veřejnou žádost o pomoc Argentině, neboť její ekonomické selhání by mělo nepříznivý a nakažlivý vliv na zbytek regionu jak v ekonomické, tak i politické rovině. Je důležité zdůraznit skutečnost, že i přesto, že se Argentina přeorientovala na relativně levné čínské a jihovýchodní asijské produkty, Brazílie i nadále odebírala argentinské

²² Merco Press. Mercosur (as Unasur) ratifies the suspension of Paraguay until at least April (<http://en.mercopress.com/2012/12/06/mercosur-as-unasur-ratifies-the-suspension-of-paraguay-until-at-least-april>, 10. 3. 2013).

zemědělské produkty. Brazílie tedy zaznamenala nárůst schodku obchodní bilance s Argentinou. Základním cílem se stalo omezení argentinské inflace a Brazílie projevila snahu o obnovení řady dohod týkajících se především automobilového průmyslu (Genna – Hiroi 2007: 53). V období mezi lety 2003 a 2006 došlo k oživení integračního procesu a obchod v rámci Mercosur byl opět navýšen a země zaznamenaly ekonomický růst (Mercosur 2009: 26).

Během ekonomické krize, která zasáhla Argentinu, byla Brazílie schopna jednat ve prospěch svého souseda a měla zájem o zlepšení vzájemných vztahů, což také vedlo ke vzniku či obnovení řady smluv. V rámci těchto událostí Brazílie také ukázala ochotu pomoci svým partnerům v rámci Mercosur i přesto, že to pro zemi znamenalo určité ztráty. Brazílie přijala řadu opatření, která poškodila její ekonomiku, ale zároveň dokázala, že je schopná poskytnout pomoc svým sousedům (Genna – Hiroi 2007: 55). Pro Brazílii tedy hraje členství v Mercosur důležitou roli pro udržení politické stability v regionu a není jeho členem pouze z ekonomických důvodů (Maldaner 2010: 51). Přístup Brazílie ke krizím v rámci tohoto integračního uskupení odpovídá znakům regionálního hegemonu, neboť země se snaží o zachování stability ve svém regionu a také o ekonomický rozvoj celé oblasti.

4.2.3 Brazílie jako strategický partner Evropské unie

Brazílie má zásadní vliv i na vztahy Mercosur s EU a stala se strategickou zemí, která by měla zajistit zlepšení spolupráce těchto dvou integračních uskupení. Brazílie byla zpočátku k evropskému integračnímu procesu velmi skeptická, především z důvodu preferenčního systému pro země Afriky, Karibiku a Tichomoří. Tyto dohody poškozovaly export brazilských zemědělských produktů, například kaka a cukru (Balabán – Rašek 2010: 34). Po vzniku Mercosur v 90. letech se ovšem postoj Brazílie změnil, neboť v rámci bloku získala země větší vyjednávací moc. V roce 1995 se začalo jednat o spolupráci těchto dvou integračních uskupení a v roce 1999 vešla v platnost Mezuregionální rámcová dohoda o spolupráci (Klom 2003: 353). Brazílie navázala s EU

strategickou spolupráci a první summit proběhl v roce 2007 v Lisabonu. Mezi základní cíle této spolupráce patří posílení vztahu mezi EU a Mercosur na hospodářské, obchodní a politické úrovni.²³ EU je hlavním odbytištěm brazilského exportu. V roce 2004 směřovalo do zemí EU 26, 8 % objemu zboží, přičemž zemědělské produkty tvořily přibližně polovinu veškerého exportu v tomto sektoru. Brazílie je zároveň cílem velkého množství evropských investic (European Commission 2007: 9). Existuje celá řada sporných otázek, ve kterých obě strany nejsou schopny dosáhnout kompromisu. Stejně jako v případě USA je hlavním sporem ochrana zemědělského trhu EU vůči importu zemědělských produktů z druhých zemí. V roce 2010 byla jednání mezi EU a Mercosur obnovena. Na počátku roku 2013 se konal summit EU a Brazílie, při kterém se strany dohodly na pokračování společné spolupráce a snahy o dosažení posílení vztahů s Mercosur.²⁴ I přesto, že jsou si oba bloky vědomi strategických výhod vzájemné spolupráce a dochází ke společným vyjednáváním, v praxi se řada ekonomických aktérů v jednotlivých blocích staví proti vzájemným dohodám.

4.2.4 Unasur

Za vznikem Unie jihoamerických národů můžeme sledovat z velké míry snahu Brazílie, která již od roku 1993 prosazovala vznik Jihoamerické zóny volného obchodu. K oficiálnímu vzniku Unasur došlo v roce 2008 při summitu hlav jihoamerických států ve městě Brasilia a za hlavní sídlo organizace bylo určeno Quito (Springerová 2009: 273). Brazílie vidí Unasur jako prostředek k dosažení vlastního postavení regionální a globální velmoci a členství v tomto společenství se vztahuje pouze na státy jihoamerického regionu. Členem tak není například Mexiko, které má velmi rozvinuté vztahy s USA. Unasur Brazílii poskytuje prostor pro prosazování svých zájmů především v rámci politické a bezpečnostní sféry. Unasur dále nabízí snadnější přístup na trhy blíže Pacifiku

²³ EU. Strategické partnerství mezi EU a Brazílií (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:087E:0168:0172:CS:PDF>, 15. 3. 2013).

²⁴ Council of the EU. Brazil-EU Summit Joint Statement (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/135015.pdf, 16. 3. 2013).

a také lepší přístup k energetickým zdrojům a dalším surovinám. Za předchůdce Unasur můžeme považovat Jihoamerické společenství národů, které vzniklo při summitu jihoamerických států v roce 2004 v Cuzcu. Již při tomto setkání byly stanoveny základní pilíře spolupráce, které se soustředily především na koordinaci zahraničních politik jednotlivých států a upevnění pozice regionu v mezinárodním systému. Při vytváření Unasur můžeme pozorovat snahu o socializační proces spočívající ve sblížení jednotlivých ideologií a zájmů států (Sanahuja 2012: 9–10). Na rozdíl od subregionálních organizací Andského společenství a Mercosur, jejichž primárním zájmem je obchod, se Unasur soustředí na politickou spolupráci a umožňuje členství zemím s odlišnými ekonomickými strategiemi. Jedním z problémů této integrace může být odlišný pohled Brazílie a Venezuely na podstatu Unasur. Brazílie a dále například Kolumbie, Peru a Chile chtějí zachovat určitou flexibilitu obchodních strategií a nebrání se ekonomickým vazbám s USA. Naopak Venezuela má silně protiamerický postoj a v Unasur vidí alternativu pro neoliberální principy (Sanahuja 2012: 11). Spornou oblastí bylo vytvoření Banky Jihu (Banco del Sur) v roce 2009. Venezuela chtěla, aby tato finanční instituce byla alternativou neoliberálních finančních institucí, například Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Meziamerické rozvojové banky. Brazílie ovšem toto pojetí odmítala a spíše se zasazovala o to, aby Banka Jihu byla novou možností pro financování jihoamerických rozvojových projektů. Brazílie prosadila svou variantu a hlavním cílem Banky Jihu je sponzorování sociálních a infrastrukturních projektů pouze v jihoamerických zemích (Sanahuja 2012: 16). Dalším sporným bodem byl venezuelský návrh na vytvoření obřího plynovodu (Gran Gasoducto del Sur), který by spojoval Venezuelu, Argentinu a Brazílii. Venezuela si tak chtěla zajistit kontrolu nad hlavními zásobami zemního plynu v regionu. Odlišné strategie zajištění energetické bezpečnosti a především nová brazilská naleziště ovšem odsunula tento návrh do pozadí (Springerová 2009: 273).

Brazílie si během 90. let uvědomila důležitost rozvoje infrastruktury v celém regionu pro posílení ekonomického růstu. V roce 2000 při summitu hlav jihoamerických států v Brasílii prezident Cardoso vyzval státy k vytvoření programu zaměřeného na budování infrastruktury. Iniciativa pro integraci regionální infrastruktury v Jižní Americe (Iniciativa para la Integración de la Infraestructura Regional Suramericana – IIRSA) se stala velmi ambiciózním programem (Valladão 2006: 6). Program IIRSA získal podporu především od států, které by profitovaly z propojení dvou pobřeží, tedy Brazílie, Bolívie, Uruguaye a Chile. V roce 2004 byla schválena agenda, která se soustředila na vybrané množství projektů. Pokrok byl zaznamenán poté, co začaly být projekty sponzorovány Meziamerickou bankou pro rozvoj, Brazílskou národní bankou pro ekonomický a sociální rozvoj a Latinskoamerickou bankou pro rozvoj. V roce 2010 tvořil rozpočet IIRSA přibližně 96 milionů USD. Mezi největší projekty patří výstavba dálnic, plynovodů a ropovodů. Některé projekty ovšem vyvolávají otázku, zda nejsou přílišnou zátěží pro životní prostředí (Sanahuja 2012: 15).

4.2.5 Brazílie a regionální bezpečnost

Po skončení období studené války, ve kterém převládaly bezpečnostní problémy spojené s vojenskými převraty, revolucemi a státními represemi, se i v rámci latinskoamerického regionu začaly objevovat nové hrozby především nestátního a transnárodního charakteru. Latinská Amerika čelí velkým problémům spojeným s organizovaným zločinem, který se v tomto regionu soustředí na obchod s drogami, s čímž se pojí další nelegální aktivity. Obchod s drogami má velmi negativní vliv na stabilitu regionu (Chipman – Smith 2009: 78). Brazílie si uvědomila svou roli v zabezpečení regionální bezpečnosti v 90. letech a mimo zmiňovaného pokusu o převrat v Paraguayi, se Brazílie stala mezi lety 1995 a 1998 mediátorem dlouhodobého územního sporu mezi Ekvádorem a Peru, který skončil podepsáním mírové smlouvy v roce 1998 (Spektor 2008: 4).

V roce 2005 byl vytvořen koncept tzv. brazilského bezpečnostního prostředí, které se táhne od pacifického pobřeží Jižní Ameriky až po africké pobřeží Atlantického oceánu, přičemž jádro tvoří zajištění bezpečnosti v oblasti Amazonie (Flemes – Vaz 2011: 13). Ochrana oblasti Amazonie je prioritou země z několika důvodů. V amazonské oblasti Brazílie hraničí se sedmi sousedními státy, tyto hranice jsou ovšem velmi propustné, neboť kontrola tohoto území je mimořádně náročná. Amazonský prales se stal oblastí, ve které dochází k pašování drog a dalším nelegálním aktivitám. Pro Brazílii je důležitý zachovat si nad tímto územím suverenitu, neboť se zde nachází velké množství přírodních zdrojů. Brazílie si také uvědomuje důležitost zachování biodiverzity a ochrany životního prostředí pro udržitelný růst (Guedes da Costa 2001: 47). Obchod s drogami ovšem oblast velmi poškozují a často zde dochází také k ilegálnímu odlesňování a těžbě zlata (Romero 2012).

V posledních letech se pro Brazílii stala důležitou také obrana jižní oblasti Atlantického oceánu. V pobřežní oblasti se nachází většina brazilských zásob ropy a zemního plynu a v letech 2007 a 2010 zde byla objevena nová obří ropná naleziště. Jižní Atlantický oceán je strategickou oblastí, ve které se střetávají zájmy mnoha států (například spor Argentiny a Velké Británie o Falklandské ostrovy). Vojenská přítomnost ostatních států v této oblasti Atlantického oceánu, je také důvodem proč chce Brazílie posílit své námořní vojenské síly. Brazílie investuje do modernizace své armády a od roku 2005 do roku 2010 se vojenské výdaje Brazílie téměř ztrojnásobily. Země tedy posiluje svou vojenskou moc v regionu. Je ovšem nutné zdůraznit, že brazilské vojenské aktivity mají pouze stabilizační roli (Flemes – Vaz 2011: 13–14).

Za zřízením Jihoamerické obranné rady (Consejo de Defensa Suramericana – CDS), která je součástí Unasur, v roce 2008 opět můžeme pozorovat zájmy Brazílie o udržení stabilního a bezpečného prostředí v rámci regionu. Prvním podnětem v roce 2008 bylo vyvrcholení konfliktu

mezi kolumbijskými jednotkami a FARC²⁵ v Ekvádoru, při kterém kolumbijští vojáci pronásledovali a zabili několik členů této skupiny (Spektor 2008: 4). Dále byla v roce 2008 velmi napjatá politická situace v Bolívii. Napětí v zemi započalo snahou departementu Santa Cruz o získání autonomie prostřednictvím referenda, které bylo ovšem prezidentem Moralesem ignorováno (Painter 2008). Následně se objevily snahy o odvolání prezidenta z funkce, ten ovšem svou pozici obhájil v referendu. Krize pokračovala poté, co se prezident rozhodl k provedení ústavních změn, prosazení velkých pozemkových reforem a redistribuci příjmů z těžby ropy a zemního plynu (Phillips 2008). Během krizové situace došlo i k přerušení dodávek ropy a zemního plynu, což způsobilo problémy Brazílii, která je největším odběratelem plynu v Bolívii (Springerová 2011: 202). Krize se stala předmětem jednání představitelů Unasur v Chile. Principem Unasur je ovšem nezasahování do vnitřních záležitostí členských států. Brazílie v tomto případě proto vyžadovala souhlas s pozicí mediátora v tomto sporu od obou zneprátelených stran (Orr 2008). Brazílie se tímto vyhnula jednostranné akci a stala se leaderem kolektivního řešení této krize, která byla ukončena stabilizací situace.

K cílům Jihoamerické obranné rady patří především budování důvěry mezi členy regionu. Další cíle jsou stanoveny v akčních plánech. K bezpečnostní spolupráci v regionu patří také výměna zkušeností z řízení humanitárních katastrof či peacekeepingových misí, což je oblast, ve které může Brazílie poskytnout ostatním členům řadu užitečných rad. V roce 2012 byla Brazílie zodpovědná například za vedení semináře týkajícího se zlepšení řízení přírodních katastrof či výměny vědeckých a technologických poznatků v oblasti obranného průmyslu.²⁶

²⁵ FARC je zkratkou kolumbijské gerilové skupiny Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia), která vznikla v 60. letech 20. století a působí dodnes (Livingstone 2011: 159).

²⁶ CDS. Action plan 2012 (http://www.unasurcds.org/index.php?option=com_content&view=article&id=333&Itemid=261&lang=en, 17. 3. 2013).

Udržení bezpečnosti a stability regiony je součástí brazilské strategie k dosažení vlivnějšího postavení v mezinárodní sféře. Vyšší brazilská vojenská účast v regionu také snižuje politický a vojenský vliv USA. Brazilskou snahu o udržení regionální bezpečnosti můžeme považovat za poskytování regionálního veřejného dobra, což je jednou z podmínek regionální hegemonie. Je nutné zdůraznit, že v současné době je Brazílie jediným státem latinskoamerického regionu, který má ekonomické a politické kapacity k tomu převzít roli leadera a přijmout náklady a ztráty s touto rolí spojené (Sanahuja 2012: 25).

5. Brazílie a její postavení v globální sféře

Brazílie se nesnaží posilovat své postavení jen v rámci latinskoamerického regionu, ale také na světové úrovni. V posledních dvou dekádách se Brazílie významně snaží zasahovat do světové mezinárodní politiky. V rámci globálního systému role Brazílie nejlépe odpovídá postavení střední mocnosti. Vzhledem k relativně stabilnímu zázemí latinskoamerického regionu a kladným vztahům se svými sousedy nemusí Brazílie řešit, jako například další regionální velmoc Indie, problémy spojené s hraničními spory a územními požadavky (Soares de Lima – Hirst 2006: 21). I přesto, že Brazílie disponuje v rámci regionu největší vojenskou kapacitou, se tato země hlásí k využívání principů soft power a vyhýbá se používání přímého politického, ekonomického a vojenského nátlaku (Dauvergne – Farias 2012: 903). Schopnost dobře vycházet s ostatními a využívat diplomatického řešení sporů s podporou multilateralismu, se stala základním principem brazilské zahraniční politiky. Brazílie při prosazování svých zájmů v globální sféře ve velké míře využívá kooperace s ostatními státy Jihu a je významným aktérem tzv. jiho-jihní spolupráce. Role Brazílie v globální sféře se významně zvýšila za vlády prezidenta Luly da Silvy a do zahraničněpolitické agendy byla zahrnuta nová témata jako boj proti chudobě, nerovnoměrné distribuce zdrojů a další sociální otázky, které se zároveň staly hlavním předmětem domácí politiky (Soares de Lima – Hirst 2006: 22). Z Brazílie se během tohoto období stal významný donor a je pravděpodobné, že politika prezidentky Rouseffové bude i nadále pokračovat ve stejném duchu. Navazování aliancí a upevňování vztahů v rámci jiho-jihní spolupráce je stále zásadní brazilskou strategií pro dosažení nárůstu moci v globální sféře.

Brazílie je v současné době členem dvou významných mezinárodních uskupení, která sdružují státy, které jsou rovněž považovány za regionální velmoci. Prvním z nich je IBSA, fórum jehož členy jsou Indie, Brazílie a Jihoafrická republika. Druhým uskupením je BRICS jehož členy jsou Brazílie,

Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika. Tyto státy zaznamenaly v posledních letech významný ekonomický růst a věří, že mají právo získat větší vliv v globálních záležitostech. Dané země mají určité společné znaky, mezi které patří rozsáhlá velikost území a populace, vysoké HDP, ale zároveň relativně nízké HDP na hlavu a také problémy spojené s velkou sociální nerovností (Dauvergne – Farias 2012: 905). Vzájemná spolupráce mezi jednotlivými státy narůstá nejen prostřednictvím zmíněných uskupení, ale také skrz řadu dalších mezinárodních institucí (Hurrell 2006: 2). Uvedené země jsou dále například členy uskupení G20, skupiny dvaceti nejvyspělejších ekonomik vzniklé v roce 1999, jehož základním cílem je globální ekonomická stabilita a růst.²⁷ Mezi těmito zeměmi existuje samozřejmě celá řada odlišností. Celková moc a síla těchto jednotlivých zemí se liší jak v rámci ekonomické, tak i vojensko-politické sféry. Jejich kulturní a historické zázemí je odlišné, stejně jako jejich politické systémy (Hurrell 2006: 5). V některých otázkách nejsou země schopné dojít ke konsenzu, ale přesto existuje řada oblastí, ve kterých vzájemná spolupráce funguje na velmi dobré úrovni.

Brazílie a další regionální velmoci mají velký zájem o reformy světových ekonomických a politických institucí. Jedním z dlouhodobých cílů Brazílie je reforma Rady bezpečnosti OSN. Společně s Indií, Japonskem a Německem je Brazílie členem uskupení G-4, jehož společným zájmem je získání stálého členství v Radě bezpečnosti. Tyto mocnosti argumentují tím, že složení Rady bezpečnosti neodráží současné rozložení moci v mezinárodním systému a ignoruje ekonomický, politický a vojenský vzestup středních mocností. Proti těmto požadavkům se staví konkurující státy těchto mocností, tedy Argentina, Mexiko, Itálie, Pákistán a několik asijských zemí (Schirm 2008: 7–9). Reformy OSN jsou dlouhodobě diskutovaným tématem, je ovšem velmi nepravděpodobné, že by v blízké době došlo ke konsenzu ohledně existujících návrhů na radikální změnu ve fungování této organizace.

²⁷ Portal Brasil. Brazilian economy (http://www.brasil.gov.br/para/invest/brazilian-economy/brazil-in-the-g20/br_model1?set_language=en, 20. 2. 2013).

Můžeme říci, že vliv regionálních mocností a dalších států Jihu v poslední době na mezinárodní světové scéně významně roste. Jako příklad může posloužit uskupení G20, které v tomto případě představuje koalici rozvojových zemí, v jehož čele stojí právě Brazílie, Indie a Jihoafrická republika. Tato koalice vznikla při ministerském zasedání WTO v mexickém městě Cancún v září roku 2003. Během tohoto jednání se střetly zájmy bohatších států Severu a chudších států Jihu. Státy Jihu kritizovaly především protekcionistické politiky vyspělých zemí vůči zemědělským produktům. Důležitým faktem jednání bylo to, že došlo ke sjednocení postoje Jihu proti návrhům bohatších států a poprvé se tak ukázala síla rozvojových států (Narlikar – Tussie 2004: 947–948). Díky zahrnutí ekonomických zájmů svých potencionálních stoupenců, Brazílie získala během tohoto jednání podporu a přijetí své vedoucí role od ostatních států (Schirm 2008: 11). Kolaps tohoto vyjednávání v rámci Světové obchodní organizace z velké míry souvisí se vznikem fóra IBSA.

5.1 IBSA

Dialogové fórum IBSA vzniklo podepsáním deklarace ve městě Brasilia v červnu roku 2003. Toto fórum je považováno za strategickou alianci, jejímž cílem je prosazení společných zájmů zemí Jihu v rámci globálních institucí. Vzniku fóra předcházelo jednání G-8, během kterého se sešly hlavy států Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky. Premiér Indie Vajpayee společně s prezidenty Brazílie Lula da Silvou a Jihoafrické republiky Mbekim následně toto fórum představili veřejnosti během zasedání Valného shromáždění OSN v září roku 2003 (Alden – Vieira 2005: 1088). Dané státy mají pro spolupráci důvody založené na jejich historii, ekonomickém postavení, domácí politice a regionálním ambicím. Společným znakem států IBSA je důraz na dodržování demokratických principů, lidských práv a svobod jednotlivce (Alden – Vieira 2005: 1082).

5.1.1 Struktura a činnost IBSA

IBSA má otevřenou a flexibilní strukturu. Základem fóra je trilaterální komise složená z ministrů zahraničí daných států. K jejich setkání dochází přibližně dvakrát do roka. K prvnímu setkání ministrů zahraničí došlo v roce 2004 v Dillí. Mezi projednávaná témata patřila například bezpečnost, terorismus, globalizace a udržitelný ekonomický a sociální rozvoj. Společným tématem těchto zemí je také snaha o reformy OSN. V roce 2005 došlo k setkání v Kapském Městě, během kterého došlo k utvrzení společných názorů na danou problematiku. IBSA se stala významným přínosem pro jiho-jihní spolupráci a jejím cílem je pozitivně působit v oblasti lidského rozvoje (Alden – Vieira 2005: 1089).

Nejvyšším stupněm spolupráce fóra IBSA jsou summity hlav a vlád daných států. První summit, při kterém se sešly hlavy tří států, se konal v roce 2006 v hlavním městě Brazílie. Během tohoto summitu došlo ke sjednocení stanovisek, která se týkala hlasování v rámci Hnutí nezúčastněných zemí a zasedání Valného shromáždění. Dále následovalo setkání v Pretorii v roce 2007. V roce 2008 proběhl summit v Dillí a v roce 2010 opět v Brasílii (Flemes – Vaz 2011: 6). Pátý summit v roce 2011 proběhl v Pretorii a šestý summit je plánován na rok 2013.²⁸ Je tedy patrné, že dochází k vzájemnému upevňování vztahů mezi těmito třemi mocnostmi. Mezi nejvýznamnější témata, která jsou v rámci tohoto fóra diskutována, patří obchod, energetická bezpečnost, zdravotnictví, doprava a obrana. Fórum IBSA vytvořilo třípilířový přístup vytváření agendy (Sotero 2009: 2). První pilíř, který se soustředí na politickou spolupráci, poskytuje prostor pro konzultaci a koordinaci významných politických záležitostí, mezi které patří například reforma Rady bezpečnosti OSN a vyjednávání v rámci Světové obchodní organizace. Druhý pilíř podporuje trilaterální spolupráci v konkrétních odvětvích skrz šestnáct pracovních skupin. Třetí pilíř se soustředí na rozšíření působnosti IBSA v dalších regionech

²⁸ IBSA. The India-Brazil-South Africa Dialogue Forum (http://www.ibsa-trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=64, 15. 2. 2013).

prostřednictvím fondu, který byl zřízen v roce 2004 s podporou Rozvojového programu OSN.

5.1.2 Sektorová spolupráce IBSA

Mezi sektory spolupráce IBSA patří obchod a investice, energetická bezpečnost, infrastruktura a transport, věda a technologie, obrana, veřejná správa, zdravotnictví, zemědělství, turismus, vzdělání, informační společnost, životní prostředí a sociální a kulturní otázky (Flemes 2009: 413–414). Cílem sektorové spolupráce je využití zkušeností jednotlivých zemí s problémy v daných sektorech. Tato spolupráce je doplněna o fóra, jejichž účastníky jsou například podnikatelé, akademičtí pracovníci či různá hnutí a další civilní zástupci daných tří zemí (Sotero 2009: 10).

Trilaterální obchod je jednou z oblastí, ve které toto fórum zaznamenalo největší úspěch. Objem obchodu mezi jeho členy narostl z 3,9 miliard USD mezi lety 2003 a 2004 na 10,4 miliard USD mezi lety 2007 a 2008. Překážkou ve vývoji vzájemného obchodu a případnému podepsání trilaterálních dohod o volném obchodu, je členství zemí v regionálních sdruženích volného obchodu (Sotero 2009: 5). Cílem IBSA je proto vzájemný obchod usnadnit. Export z Brazílie do Jihoafrické republiky je tvořen především průmyslovými produkty, naopak jihoafrický export je z velké míry tvořen primárními surovinami. I přesto, že transport zboží mezi Brazílií a Indií je velmi nákladný, vzájemný obchod se zvýšil třikrát mezi lety 2001 a 2007. V roce 2004 mezi sebou země podepsaly dohody, které omezují obchodní bariéry vztahující se na zemědělský, chemický a automobilový sektor (Flemes 2009: 414–415). Dalším významným sektorem spolupráce je energetická bezpečnost. Země se zavázaly k využívání obnovitelných energetických zdrojů. Brazílie sdílí se zeměmi IBSA technologie týkající se biopaliv, čímž rozšiřuje svá odbytiště etanolu. Země si také předávají

zemědělské technologie, jejichž cílem je zvýšení produktivity a zajištění potravinové bezpečnosti.²⁹

V roce 2004 byly stanoveny základní body obranné spolupráce. Země se dohodly na společném výcviku peacekeepingových jednotek a k výměně vojenského personálu. Dále se země zavázaly k podpoře námořní a vzdušné bezpečnosti, včetně boji proti používání nelegálních zbraní, obchodu s drogami a toxickými chemikáliemi přes Atlantický a Indický oceán. Námořní síly daných zemí se zúčastňují společných výcvikových akcí (IBSAMAR), které proběhly například v roce 2008 a 2010. Brazílie by této spolupráce mohla využít při kontrole a zachování bezpečnosti v jižní oblasti Atlantického oceánu. Představitelé daných zemí také sdílejí stejné názory a postoje k vyskytujícím se konfliktům a ke globálním bezpečnostním problémům, jakým je například terorismus (Flemes – Vaz 2011: 10).

5.1.3 Fond IBSA

Fond IBSA je přínosem pro rozvojovou asistenci v rámci jiho-jihní spolupráce a projekty v jeho rámci využívají zkušeností Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky. Rozvojový fond IBSA se soustředí na menší lokální projekty v nejchudších oblastech světa. Rozvojové projekty jsou prováděny buď skrze spolupráci s lokálními vládami, nebo prostřednictvím Rozvojového fondu OSN. Správcem fondu je speciální jednotka Rozvojového fondu OSN pro jiho-jihní spolupráci (UN fund for South-South Cooperation). Jako první byly úspěšně dokončeny následující tři projekty. Projekt uskutečněný v Guineji Bissau se soustředil na rozvoj zemědělství a chovu. Místním zemědělcům byly vysvětleny nové zemědělské technologie, které by měly zaručit zvýšení úrody. Země IBSA dále místním zemědělcům poskytly odolnější druhy semen rýže, což umožnilo druhou sklizeň úrody v roce. Také zde bylo provedeno školení jak hospodařit

²⁹ RIS Policy Briefs. IBSA partnership for shared prosperity and inclusive globalization (http://ris.org.in/images/RIS_images/pdf/pb39.pdf, 20. 2. 2013).

s vodou, což je další zásadní problém mnoha afrických zemí.³⁰ Další oblastí, kam směřovala pomoc fondu IBSA, bylo Haiti. Haiti je jedním z míst, na které Brazílie dlouhodobě zaměřuje svou pozornost. Zdejší projekt se soustředil na sběr a recyklaci odpadu, což přispělo k vytvoření pracovních míst, k omezení šíření nemocí a ochraně životního prostředí. Poslední projekt měl za cíl podpořit zlepšení infrastruktury mezi zdravotnickými zařízeními na ostrově Sao Nicolau, který je součástí Kapverdských ostrovů.

Zmíněné projekty trvaly od roku 2006 do roku 2007 a jsou považovány za úspěšné. Fond IBSA získal v roce 2006 ocenění OSN v rámci sektoru jihojižní spolupráce a v současné době spravuje fond IBSA celou řadu dalších projektů například v již zmiňované Guineji Bissau a dále ve Vietnamu, Burundi, Kambodže či Sierra Leone. Celkově se projekty zaměřují nejvíce na problémy v zemědělském sektoru a téměř polovina projektů probíhá v afrických zemích.³¹ Je patrné, že velká část rozvojové spolupráce fondu IBSA směřuje do lusofonních zemí. Upevňování vztahů s ostatními zeměmi Společenství portugalsky mluvících zemí (Comunidade dos Países de Língua Portuguesa – CPLP) je jednoznačným zájmem Brazílie.

5.2 BRICS

Dalším uskupením, jehož je Brazílie součástí, je hospodářské uskupení BRICS. Toto uskupení vzniklo jako BRIC, jeho členskými státy byly nejprve Brazílie, Rusko, Indie a Čína. Jihoafrická republika se stala členem až v roce 2011. Termín BRIC byl prvně použit ekonomem společnosti Goldman Sachs, který v roce 2003 předznamenal růst vlivu a ekonomické síly daných čtyř mocností v následujících dekádách. I přesto, že takto dlouhodobé předpovědi bývají velmi nejisté, tyto země mají velký potenciál stát se do roku 2050 světovými vedoucími ekonomikami (Wilson – Purushothaman 2003: 6). Země si

³⁰ IBSA. The IBSA Fund (http://www.ibsa-trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=79, 24. 2. 2013).

³¹ IBSA Fund. Annual Report 2011 (<http://tcdc2.undp.org/ibsa/Upload/IBSARreport.pdf>, 24. 2. 2013).

tento akronym brzy osvojily a začaly mezi sebou rozvíjet velmi intenzivní ekonomickou spolupráci. K prvnímu politickému setkání ministrů zahraničních věcí došlo v roce 2006 a v roce 2009 se v Jekatěrinburgu konal první oficiální summit, při kterém se sešli vládní představitelé Lula da Silva, ruský prezident Dmitrij Medveděv, indický premiér Manmohan Singh a čínský prezident Hu Jintao. Summit, který probíhal v období po vypuknutí světové ekonomické krize, řešil zlepšení světové ekonomické situace a budoucí spolupráci těchto zemí k dosažení většího vlivu v globální sféře.³² Je třeba zdůraznit, že tyto ekonomiky nebyly zdaleka tak zasažené ekonomickou krizí z roku 2008 jako USA či EU, což je postavilo do výhodné pozice. V roce 2009 Čína zaujala první místo největšího obchodního partnera Brazílie, kterým do té doby byly USA. I přesto, že příliv přímých zahraničních investic z Číny je pro Brazílii výhodný, někteří chápou Čínu a její levné výrobky spíše jako hrozbu, která by mohla poškodit brazilskou podnikatelskou sféru. Čínský zájem o Brazílii narostl také po objevení nových nalezišť ropy. Nerostné suroviny tvoří většinu brazilského exportu do Číny, čínský export je naopak tvořen průmyslovými výrobky. Brazílie se proto snaží o to, aby Čína přijímala více jejích průmyslových výrobků a došlo tak k vyrovnání deficitu, způsobeného orientací Číny na nerostné suroviny (Pathak 2011).

Hlavním cílem, které si státy BRICS kladou, je reforma Mezinárodního měnového fondu. Toto téma se projednávalo na všech summitech. V současné době je aktuálním tématem krize eurozóny, neboť ekonomické problémy EU se dotýkají i trhů BRICS. Při čtvrtém summitu v roce 2012 v Dillí se projednával návrh na vytvoření banky, která by financovala rozvojové projekty zaměřené na infrastrukturu a všeobecně udržitelný růst v zemích BRICS a dalších rozvíjejících se ekonomikách a rozvojových zemích.³³ Snaha o větší zastoupení rozvojového světa ve strukturách Mezinárodního měnového fondu, Světové obchodní organizace a Světové banky zůstává hlavním cílem těchto zemí. V roce

³² BRICS. Yekaterinburg Summit (<http://www.bricsforum.com/yekaterinburg/>, 15. 3. 2013).

³³ BRICS. New Delhi Summit (<http://www.bricsforum.com/new-delhi/>, 15. 3. 2013).

2005 se Brazílie snažila o získání pozice generálního ředitele WTO pro svého kandidáta. Ten ovšem nezískal dostatečnou podporu ani od sousedních států Brazílie (Schirm 2008: 9). Role BRICS ve světové ekonomice bude pravděpodobně i nadále růst. V roce 2012 dosahovala společná hodnota HDP jednotlivých zemí přibližně 14 bilionů USD. Obchod v rámci bloku dosáhl hodnoty 282 miliard USD a brazilský obchod s partnery BRICS dosáhl hodnoty 91 miliard USD, přičemž v roce 2002 tato hodnota tvořila pouze 7,6 miliard USD.³⁴

Členství Brazílie v BRICS, stejně jako její účast v IBSA, je důkazem toho, že je tato země hegemonelem ve svém regionu. Členstvím v těchto fórech, která jsou tvořena dalšími regionálními velmocemi, Brazílie splňuje podmínku regionální hegemonie, která požaduje uznání vedoucího postavení země v regionu dalšími státy, které dosahují stejného postavení ve svém regionu. Strategická spolupráce těmito zemím umožňuje snadnější dosažení vlivu ve světových mezinárodních organizacích a získání výhodnějšího postavení při prosazování svých zájmů v globální sféře. Brazílie v současné době zároveň k posílení své pozice a k zlepšení své image využívá rozvojové asistence.

5.3 Brazílie a rozvojová asistence

Rozvojová asistence se v posledních letech stává významným nástrojem zahraniční politiky států. Poskytování rozvojové asistence je velmi prestižní činnost, která může sloužit k rozšíření vlivu donora v ekonomické, ideologické či bezpečnostní sféře. Brazílii můžeme společně s Indii a JAR považovat za významné nové donory (emerging donors) v rámci rozvojové spolupráce. Radikální nárůst v brazilské rozvojové spolupráci se objevuje až v posledních letech, kdy se významně zvýšily prostředky, počet partnerských zemí

³⁴ Merco Press. BRICS summit to discuss creation of development bank with 50bn initial capital (http://en.mercopress.com/2013/03/26/brics-summit-to-discuss-creation-of-development-bank-with-50bn-initial-capital?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_content=main&utm_campaign=facebook, 26. 3. 2013).

a technických projektů, které země poskytuje. V letech 2005 až 2009 investovala Brazílie do rozvojové pomoci necelé dvě miliardy USD (Soares 2011: 65). V roce 2010 tvořily prostředky, které země poskytla na rozvojovou spolupráci, přibližně jednu miliardu USD. Z této částky směřovala zhruba 480 milionů USD do oblasti technické spolupráce. Výdaje na peacekeepingovou misi na Haiti dosáhly hodnoty 350 milionů USD a příspěvky Světovému potravinovému fondu OSN dosáhly výše 300 milionů USD v roce 2010 (Cabral – Weinstock 2010: 1).

Hlavní institucí, která dohlíží na rozvojové programy je Brazilská agentura pro spolupráci (Agência Brasileira de Cooperação – ABC), která je podřízená ministerstvu zahraničních věcí a byla založena v roce 1987. Hlavním úkolem této agentury je koordinovat rozvojovou spolupráci. Do rozvojové spolupráce je v Brazílii zahrnuto velké množství institucí a nedostatečná koordinace byla jedním z hlavních nedostatků brazilských rozvojových programů. Brazílie definuje mezinárodní rozvojovou spolupráci jako souhrn zdrojů brazilské federální vlády, poskytnutých vládám jiných států, občanům jiných států nebo mezinárodním organizacím orientovaných na rozvojovou spolupráci (Soares 2011: 68–69). Brazílie rozděluje poskytování své pomoci do pěti kategorií, kterými jsou humanitární asistence, příspěvky mezinárodním organizacím a regionálním bankám, mírové operace, stipendia pro studium cizinců v zemi a dále technická, vědecká a technologická spolupráce (Usher 2011: 5). Příspěvky poskytované mezinárodním organizacím představují nadpoloviční podíl částky, kterou Brazílie na rozvojovou spolupráci věnuje. Technická spolupráce je druhou oblastí, kam míří největší množství příspěvků. Brazílie při poskytování své asistence často využívá trilaterální spolupráce. Tato spolupráce je novým druhem rozvojové spolupráce, při které je spolupráce nového donora a příjemce doplněna o spolupráci s klasickými donory v rámci OECD. Tyto tři strany se podílejí na plánování daného projektu (Schläger 2007: 7).

Brazílie zaměřuje svou pozornost na země, které čelí podobným sociálním a ekonomickým problémům, kterým čelila i ona sama. Vlastní zkušenosti

Brazílie jsou pro rozvojové země velkým přínosem (Usher 2011: 2). Brazílie jako příjemce a zároveň poskytovatel rozvojové asistence lépe rozumí problémům, se kterými se země v roli příjemce může setkat. Technologie a odborné znalosti, které Brazílie nabízí, vhodně odpovídají podmínkám, ve kterých se nacházejí rozvojové země. Zájem o brazilskou rozvojovou asistenci ze strany rozvojových zemí v posledních letech významně narůstá (Cabral – Weinstock 2010: 2). V roce 2012 poskytovala Brazílie rozvojovou asistenci již šedesáti pěti zemím.³⁵ Brazilská vláda považuje rozvojovou asistenci za důležitý nástroj zahraniční politiky k posilování vazeb s dalšími regiony a rozšiřuje pole své působnosti v rámci rozvojové asistence po celém světě (Schläger 2007: 5). Nejvíce prostředků brazilské rozvojové spolupráce směřuje do zemí Společenství portugalsky mluvících zemí a do zemí Latinské Ameriky. Za největší příjemce prostředků brazilské rozvojové spolupráce můžeme považovat Mosambik, Východní Timor, Guineu Bissau, Guatemalu, Paraguay či Haiti. Za vlády Luly da Silvy se v plné míře projevil boj nových velmocí o přístup k africkým zdrojům a trhům. Prezident Lula da Silva proto začal v rámci posílení postavení Brazílie v této oblasti vyzdvihovat kulturní a historické vazby s africkými zeměmi a během své administrativy podnikl řadu oficiálních návštěv na tomto kontinentu. K upevnění brazilských vazeb s tímto kontinentem slouží také právě rozvojová asistence. Brazílie se stala velkým investorem například v Angole či Nigérii. Vzájemný obchod v posledních letech významně narůstá, především se zeměmi bohatými na nerostné suroviny. Je proto otázkou, do jak velké míry je brazilská rozvojová asistence v této oblasti nástrojem k dosažení vlastních zájmů Brazílie (Schläger 2007: 8–9).

5.3.1 Brazílie a boj proti HIV/AIDS

Jednou z významných oblastí v rámci jiho-jihní spolupráce, na které se Brazílie ve velké míře podílí, je prevence a kontrola HIV/AIDS. Brazilská

³⁵ Inter Press Service. Brazil, emerging South-South donor (<http://www.ipsnews.net/2012/03/brazil-emerging-south-south-donor/>, 26. 2. 2013).

agentura pro spolupráci v tomto případě spolupracuje s ministerstvem zdravotnictví, které dalším zemím poskytuje generická antiretrovirální léčiva a také podporuje školení, která kladou důraz na logistiku léčiv a zacházení s nimi. Brazílie je součástí skupiny, která se dále tvoří Bolívií, Paraguay, Nikaragua, Východní Timor, Guinea Bissau, Svatý Tomáš a Princův ostrov a Kapverdské ostrovy. Tato iniciativa představuje výměnu informací a společný rozvoj strategií a plánů pro léčbu a poskytování pomoci postiženým HIV/AIDS a podporuje solidaritu mezi rozvojovými zeměmi (Soares 2011: 73).

Během roku 2012 byla například v Mosambiku dokončena výstavba továrny antiretrovirálních léčiv, která byla z velké míry sponzorována právě Brazílií. Bývalý prezident Lula da Silva ve spojitosti s výstavbou této továrny prohlásil, že Afrika zažívá revoluci v boji proti HIV/AIDS.³⁶ Brazílie zavedla program volného poskytování generických antiretrovirálních léčiv nakaženým HIV již v roce 1996. Tento program vyvolal vlnu kontroverze, především z důvodu porušování práv duševního vlastnictví. Zvláště USA zastávaly názor, že Brazílie porušuje Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Agreement on Trade-Related Intellectual Property Rights – TRIPS). Brazílie si ovšem svým morálním přístupem získala podporu například Světové zdravotnické organizace či Lékařů bez hranic. V roce 2001 byl na půdě WTO schválen návrh o odmítnutí aplikace práv duševního vlastnictví v případě zdravotnické krize. Definice zdravotnické krize mohla být určena tak, jak daný stát uznal za vhodné.³⁷ Farmaceutické firmy proti porušování práv duševního vlastnictví ovšem stále protestují. Problematika TRIPS a výroby generických antiretrovirálních léčiv je také jedním z témat projednávaných na půdě IBSA (Flemes 2009: 411). Brazílie se soustředí nejen na boj proti HIV/AIDS ale také řeší problémy spojené s nákazou tuberkulózy, malárie a dalších nemocí, se kterými se potýkají rozvojové země.

³⁶ RNW. Mozambique launches Brazil-funded drugs plant to battle HIV (<http://www.rnw.nl/africa/bulletin/mozambique-launches-brazil-funded-drugs-plant-battle-hiv>, 26. 2. 2013).

³⁷ Public Broadcasting Service. Brazil: A model response to AIDS? (http://www.pbs.org/newshour/health/global/generics_wto.html, 25. 2. 2013).

5.3.2 Brazílie a MINUSTAH

Brazílie se zúčastnila téměř poloviny všech peacekeepingových misí OSN. Velké množství brazilských jednotek bylo přítomno například během mise v Angole či Mosambiku. Během účasti v peacekeepingových misích ve Východním Timoru, které probíhaly od roku 1999, Brazílie změnila svůj přístup k používání donucovacích nástrojů podle kapitoly VII Charty OSN. Jak vláda prezidenta Cardosy, tak i vláda prezidenta Luly da Silvy, si uvědomila důležitost účasti v peacekeepingových misích pro posílení postavení a prestiže země. Mise na Haiti znamenala pro Brazílii zároveň posílení své pozice v regionu. Za aktivní účasti v peacekeepingových misích OSN Brazílie také vidí zvýšení šance na získání stálého členství v Radě bezpečnosti (Bracey 2010).

Peacekeepingovou misi OSN na Haiti Brazílie spravovala od roku 2004. Stabilizační mise MINUSTAH je součástí celé řady peacekeepingových misí, které probíhaly na území Haiti od roku 1993, kdy zde došlo ke státnímu převratu.³⁸ Účast Brazílie v této misi můžeme chápat jako projev snahy o posílení multilateralismu v rámci OSN, jiho-jihní spolupráce a vzájemné podpory v rámci latinskoamerického regionu. V roce 2004 Brazílie získala nad misí velení, neboť zde disponovala největším počtem vojenských sil. V roce 2010, kdy zemi zasáhlo ničivé zemětřesení, souhlasilo Oddělení pro mírové operace OSN s brazilským návrhem na navýšení počtu vojáků v zemi. Cílem této mise není jen udržení stability a bezpečnosti, ale také poskytování zdravotnické péče, distribuce potravin, poskytování vzdělání a budování infrastruktury. V roce 2008 podepsala brazilská a haitská vláda dohodu o poskytování rozvojové asistence. Technická spolupráce na Haiti se soustředí na projekty v oblasti zemědělství, potravinové bezpečnosti, profesionálního vzdělání, zdravotnictví, prevenci násilí na ženách a dalších sociálních oblastech.³⁹

³⁸ OSN. Mírové operace: Haiti (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1251>, 25. 2. 2013).

³⁹ Portal Brasil. Brazil in Haiti: The effort for reconstruction (<http://www.brasil.gov.br/para/press/reference-texts/brazil-in-haiti-the-effort-for-reconstruction-1>, 25. 2. 2013).

6. Závěr

Brazílie prošla v posledních desetiletích řadou reforem ekonomického, politického a sociálního charakteru, které měly zásadní vliv na změnu jejího postavení a role v rámci mezinárodního systému. To, že se Brazílie stala dominantní zemí v regionu Latinské Ameriky, je nezpochybnitelným faktem, neboť země disponuje materiálními kapacitami, které významně převyšují ostatní státy regionu. Země má velký ekonomický a politický vliv na dění v regionu, což je předpokladem pro roli regionálního hegemona.

Velikost území a populace vždy stavěla Brazílii do výjimečné pozice v rámci latinskoamerického regionu. Díky rozlehlým oblastem úrodné půdy patří země mezi největší zemědělské producenty a exportéry. Země patří také mezi významné průmyslové výrobce a v dnešní době je Brazílie jednou z největších světových ekonomik. Ekonomická moc je základní podmínkou pro dosažení vlivné pozice v regionu, není ovšem podmínkou jedinou. Například Mexiko, ekonomicky druhá nejsilnější země v regionu, svými vazbami s USA a svou polohou nemůže dosáhnout v Latinské Americe takové pozice jako Brazílie, která je svou snahou vymanit latinskoamerický region z vlivu USA schopná zaujmout více okolních států. Svou roli ve vývoji brazilského postavení sehráli také dva bývalí prezidenti Fernando Henrique Cardoso a Lula da Silva, kteří významně ovlivnili směřování Brazílie jak v domácí, tak i zahraniční politice. Jejich aktivity se zaměřovaly především na získání a udržení makroekonomické stability a na boj proti chudobě a sociální nerovnosti. Pro oba prezidenty se také stalo primárním cílem zapojení Brazílie do regionálních a globálních záležitostí. Za vlády prezidenta Luly da Silvy Brazílie bez pochyb splnila základní podmínku regionální hegemonie, kterou je vlastní přesvědčení o dominantním postavení v regionu.

Brazílie se zároveň dobře chopila role poskytovatele veřejného dobra v regionu, což je jednou z dalších podmínek regionální hegemonie. V 90. letech

Brazílie projevila silný zájem o dění ve svém regionu a snažila se o to, aby byl latinskoamerický region stabilním prostředím. Brazílie si je vědoma toho, že pokud chce zajistit stabilní ekonomický a sociální růst pro svou zemi, musí se rozvíjet i zbytek regionu. Brazílie se proto snažila o prosazení regionálních projektů zaměřených na zvýšení konkurenceschopnosti a ekonomického růstu regionu Latinské Ameriky. Jednotlivé projekty se zaměřují například na zlepšení infrastruktury (IIRSA). Důležitým tématem je také otázka bezpečnosti v regionu. V současné době v Latinské Americe bují organizovaný zločin, především pak obchod s drogami. Zvláště Amazonský prales je z důvodu náročné a nákladné kontroly velmi nebezpečnou oblastí. Stabilitu regionu narušují také časté vnitrostátní spory. Brazílie se snaží do dění v regionu zapojit pomocí regionálních integračních procesů. Brazílie se stala velkým zastáncem regionální integrace po usmíření s Argentinou v druhé polovině 80. let a s proměnou mezinárodního systému na počátku 90. let, kdy zemi zasáhla vlna ekonomické liberalizace. Výsledkem těchto změn byl vznik Mercosur, v jehož členství sledovala Brazílie několik zájmů. Mercosur se stal základním nástrojem pro získání silnější pozice při multilaterálních a meziregionálních vyjednáváních. Mercosur měl také sloužit k získání přístupu na nové trhy. Kromě posílení ekonomického růstu, byl důležitý stabilizační faktor integrace, neboť Mercosur sjednocoval země, které byly čerstvými demokraciemi. Z ekonomického hlediska vývoj integrace nejvíce poškodily finanční krize, které zasáhly nejprve Brazílii a následně Argentinu. I přesto, že integrace byla oživena, v současné době existují názory, že z ekonomického hlediska nemá Mercosur pro Brazílii význam, neboť nárůst obchodu mimo blok je mnohem větší nežli v rámci bloku. Brazílská dominantní role v tomto bloku je ovšem nezpochybnitelná nejen z ekonomického hlediska. Brazílie má také velký vliv na řešení konfliktů v rámci bloku a sehrála důležitou roli při zachování stability v členských zemích Mercosur. Ochota Brazílie pomoci vyřešit konflikty v okolních státech a její schopnost zasáhnout je také důležitým znakem regionální hegemonie.

Brazilská snaha o udržení stability a bezpečnosti v rámci latinskoamerického regionu se projevila také vytvořením Unasur v roce 2008. Vytvořením Unasur Brazílie rozšířila svůj vliv do oblasti celé Jižní Ameriky. V rámci Unasur se Brazílie stala největším zastáncem vytvoření Jihoamerické obranné rady, která má za cíl spolupráci členských států v obranných a bezpečnostních otázkách. Brazílie chápe regionální integrační uskupení jako nástroje k zachování stability regionu, udržení demokratických principů, prosazení svého vlivu, zvýšení role latinskoamerického regionu na globální úrovni a posílení ekonomického růstu regionu. K lepšímu vnímání brazilského hegemonického postavení ostatními státy, by pomohlo vytvoření nadnárodních institucí, čímž by bylo umožněno i méně vlivným státům v regionu zvýšit svou vyjednávací moc, Brazílie ovšem není ochotná ustoupit a oslabit svou exkluzivní pozici v regionu. I přesto, že ne všechny státy v regionu jsou ochotny přijmout výsadní postavení Brazílie, v současné době je role Brazílie v regionu akceptována a státy si uvědomují její ekonomickou a politickou převahu. Za kladný můžeme považovat také způsob, jakým Brazílie prosazuje své zájmy, neboť nevyužívá donucovacích prostředků například v podobě vojenských hrozeb či ekonomických sankcí, ale v zahraniční politice prosazuje kooperaci a prezentuje se jako soft power.

Nárůst brazilského vlivu můžeme pozorovat také v mnoha globálních fórech, kde země v posledních letech vyvažuje vliv USA a vyspělého západního světa a snaží se prosazovat zájmy rozvíjejících se zemí. Cílem Brazílie je prosazení spravedlivějšího světového ekonomického pořádku a je důležitým aktérem jiho-jihní spolupráce. Brazílie je členem IBSA a BRICS, což dokazuje její hegemonickou pozici v regionu. Spolupráce s ostatními regionálními velmocemi je důkazem uznání tohoto postavení, což je jednou z podmínek regionální hegemonie. Cílem těchto uskupení není pouze vzájemný obchod, který v posledních letech významně roste, ale také spolupráce v bezpečnostních, environmentálních a rozvojových otázkách. V rámci těchto fór Brazílie také prosazuje své zájmy a je patrná její snaha o zlepšení pozice celého

latinskoamerického regionu. Brazílie jako bývalá portugalská kolonie také upevňuje vazby s ostatními lusofonními zeměmi. Brazílie plně využívá své image země disponující soft power a svou prestiž globálně zvyšuje účastí na peacekeepingových misích (MINUSTAH) a poskytováním rozvojové asistence. Z Brazílie se stal významný donor, který zároveň disponuje zkušenostmi příjemce a který čelil podobným problémům jako většina rozvojových zemí, což je přínosem pro rozvojovou asistenci. Větší participací v peacekeepingových misích se Brazílie zároveň snaží navýšit šance na získání stálého členství v Radě bezpečnosti OSN.

I přesto, že roli regionálního hegemonu Brazílie neplní dokonale, můžeme říci, že země splňuje všechny základní podmínky regionální hegemonie, které byly stanoveny v teoretické části této práce. Brazílie se považuje za dominantního aktéra regionu, projevuje vůli být jeho leaderem a disponuje prostředky potřebnými pro tuto roli. Brazílie se snaží zachovat stabilitu a ekonomický růst regionu, čímž splňuje roli regionálního hegemonu jako poskytovatele veřejného dobra. Postavení Brazílie je akceptováno ostatními státy v regionu a také ostatními regionálními velmocemi. V současné době se v Latinské Americe nenachází žádný jiný stát, který by byl schopen převzít na sebe roli regionálního hegemonu. Brazílie je v současné době jedinou zemí v regionu, která je schopna plnit závazky a nést břemena, které tato pozice přináší. Je pravděpodobné, že vliv Brazílie, stejně jako ostatních rostoucích mocností a regionálních velmocí, bude nadále sílit. Vzhledem k relativně úspěšnému boji proti chudobě v zemi a zvýšení počtu obyvatel spadajících do střední třídy, si země zajišťuje nárůst domácí spotřeby. Brazílie je také zemí, která disponuje velkými nalezišti nerostných surovin, a díky novým ropným nalezištím se stala energeticky soběstačnou, což je důležitým faktorem pro vývoj jejího postavení v budoucnosti.

7. Seznam literatury a pramenů

7.1 Seznam literatury

Alden, Chris – Vieira, Marco Antonio (2005). The new diplomacy of the South: South Africa, Brazil, India and trilateralism. *Third World Quarterly*, Vol. 26, No. 7, s. 1077–1095.

Arson, Cynthia J. – Sotero, Paulo (2010). Brazil as a regional power: Views from the hemisphere. Special report. Woodrow Wilson International Center for Scholars (http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/WWC_Brazil-Institute-Report-updated%200926101.pdf, 10. 2. 2013), s. 1–15.

Balabán, Miloš – Rašek, Antonín (2010). *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti* (Praha: Karolinum).

Bandeira, Luiz Alberto Moniz (2006). Brazil as a regional power and its relations with the United States. *Latin American Perspectives*, Vol. 33, No. 3., s. 12–27.

Bonelli, Regis (2005). Productivity performance in developing countries – Country case studies: Brazil. Unido (http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/Pub_free/Productivity_performance_in_DCs_Brazil.pdf, 5. 2. 2013), s. 1–84.

Bracey, Djuan (2010). Brazil and UN peacekeeping: the cases of East-Timor and Haiti. (<http://www.scribd.com/doc/26210307/Brazil-and-UN-Peacekeeping-The-Case-of-East-Timor-and-Haiti>, 3. 3. 2013).

Brough, David (2013). Brazil sugar, ethanol at peaks. Reuters. 8. 1. 2013 (<http://www.reuters.com/article/2013/01/08/brazil-sugar-ethanol-idUSL5E9C8A9S20130108>, 14. 2. 2013).

Cabral, Lída – Weinstock, Julia (2010). Brazil: an emerging aid player. Overseas Development Institute (<http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/6295.pdf>, 26. 2. 2013), s. 1–4.

Cardoso, Eliana – Fishlow, Albert (1992). Latin American economic development: 1950-1980. *Journal of Latin American Studies*, Vol. 24, Supplement 1, s. 197–218.

Carrasco, Enrique R. – Williams, Sean (2012). Emerging economies after the global financial crisis: The case of Brazil. *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 33, No. 1, s. 81–119.

Dauvergne, Peter – Farias, Deborah (2012). The rise of Brazil as a global development power. *Third World Quarterly*, Vol. 33, No. 5, s. 903–917.

Destradi, Sandra (2008). Empire, hegemony, and leadership: Developing a research framework for the study of regional powers. *GIGA Working Papers*, No. 79, s. 1–30.

Doctor, Mahrukh (2007). Lula's development council: Neo-corporatism and policy reform in Brazil. *Latin American Perspectives*, Vol. 34, No. 6, 131–148.

Flemes, Daniel (2007). Conceptualising regional power in International Relations - lessons from the South African case. *GIGA Working Papers*, No. 53, s. 1–59.

Flemes, Daniel (2009). India-Brazil-South Africa (IBSA) in the new global order: Interests, strategies and values of the emerging coalition. *International Studies*, Vol. 46, No. 4, s. 401–421.

Flemes, Daniel (2010). *Regional leadership in the global system: ideas, interests and strategies of regional powers* (Farham: Ashgate).

Flemes, Daniel – Vaz, Alcides Costa (2011). Security policies of India, Brazil and South Africa: Regional security contexts as constraints for a common agenda. *GIGA Working Papers*, No. 160, s. 1–24.

Fonseca, Manuel A. R. (1998). Brazil's Real plan. *Journal of Latin American Studies*, Vol. 30 No. 3, s. 619–639.

Genna, Gaspare M. – Hiroi, Taeko (2007). Brazilian regional power in the development of Mercosul. *Latin American Perspectives*, Vol. 34, No. 5, s. 42–57.

Guedes da Costa, Thomaz (2001). Brazil's SIVAM: As it monitors the Amazon, will it fulfill its human security promise? ECSP Report (<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ECSP7-featurearticles-4.pdf>, 8. 4. 2013), s. 47–58.

Hall, Anthony (2006). From Fome Zero to Bolsa Família: Social policies and poverty alleviation under Lula. *Journal of Latin American Studies*, Vol. 38, No. 4, s. 689–709.

- Huntington, Samuel P. (1999). The lonely superpower. *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 2, s. 35–49.
- Hurrell, Andrew (2006). Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be great powers. *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, s. 1–19.
- Chipman, John – Smith, James L. (2009). South America: Framing regional security. *Survival*. Vol. 51, No. 6, s. 77–104.
- James, Deborah (2005). A decade's struggle ends in victory. Global exchange. 15. 5. 2005 (<http://www.globalexchange.org/resources/FTAA/victory>, 10. 3. 2013).
- Jaspe, Alvaro (2009). Lula da Silva's Brazil. A genuine 'third way' and New Economic Model (NEM) for the Latin American continent? (http://www.devstud.org.uk/aqadmin/media/uploads/4ab8f42d26c9e_SA7-jaspe-dsa09.pdf, 5. 2. 2013), s. 1–12.
- Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (1998). Power and interdependence in the information age. *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5, s. 81–94.
- Klíma, Jan (2011). *Dějiny Brazílie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Klom, Andy (2003). Mercosur and Brazil: European perspective. *International Affairs*, Vol. 79, No. 2, s. 351–368.
- Klonsky, Joanna – Hanson, Stephanie – Lee, Brianna (2012). Mercosur: South America's Fractious Trade Bloc. Council on Foreign Relations. 31. 7. 2012 (<http://www.cfr.org/trade/mercosur-south-americas-fractious-trade-bloc/p12762>, 17. 3. 2013).
- Krejčí, Oskar (2001). *Mezinárodní politika* (Praha: Ekopress).
- Lafer, Celso (2000). Brazilian international identity and foreign policy: Past, present, and future. *Daedalus*, Vol. 129, No. 2, s. 207–238.
- Lechini, Gladys (2007). Middle powers: IBSA and the new South-South Cooperation. *South Bulletin: Reflections and Foresights*, 6/2007, s. 28–32.
- Livingstone, Grace (2011). *Zadní dvorek Ameriky: USA a Latinská Amerika od Monroeovy doktríny po válku s terorem* (Všeň: Grimmus).
- Maldaner, Luis Felipe (2010). MERCOSUR – Advantages and disadvantages from the Brazilian perspective. *Latin American Studies*, Vol. 23, No. 1, s. 31–56.

- Manzetti, Luigi (1993). The political economy of Mercosur. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 35 No. 4, s. 101–141.
- Mera, Laura Gomez (2005). Explaining Mercosur's survival: Strategic sources of Argentine–Brazilian convergance. *Journal of Latin American Studies*, Vol. 37, No. 1, s. 109–140.
- Narlikar, Amrita – Tussie, Diana (2004). The G20 at the Cancun Ministerial: Developing countries and their evolving coalitions in the WTO. *The World Economy*, Vol. 27, No. 7, s. 947–966.
- Nolte, Detlef (2010). How to compare regional powers: Analytical concepts and research topics. *Review of International Studies*, Vol. 36, s. 881–991.
- Nye, Joseph S. (2004). *Soft power: the means to success in world politics* (New York: Public Affairs).
- Orr, James (2008). Bolivia crisis summit for Latin American leaders. *The Guardian*. 15. 9. 2008 (<http://www.guardian.co.uk/world/2008/sep/15/bolivia.chile>, 16. 3. 2013).
- Painter, James (2008). Bolivia polls sparks crisis fear. *BBC*. 30. 4. 2008 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7375983.stm>, 16. 3. 2013).
- Pathak, Sriparna (2011). Booming Sino-Brazil trade increasing policy challenges. 20. 6. 2011 (<http://www.bricsforum.com/2011/06/20/booming-sino-brazil-trade-and-increasing-policy-challenges/>, 25. 2. 2013).
- Pedersen, Thomas (2002). Cooperative hegemony: power, ideas and institutions in regional integration. *Review of International Studies*, Vol. 28, s. 677–696.
- Pezzini, Mario (2012). An emerging middle class. *OECD Observer* (http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/3681/An_emerging_middle_class.html, 7. 3. 2013).
- Phillips, Tony (2008). The Bolivian Crisis, the OAS, and UNASUR. *Americas Program*, 30. 9. 2008 (<http://www.cipamericas.org/archives/1526>, 16. 3. 2013).
- Piknerová, Linda (2011). Latinská Amerika. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Panregiony ve 21. století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 47–78.

Ponížilová, Martina (2011). Same goal, different ways: Hegemonic efforts of regional powers Brazil, India and Iran. *Contemporary European Studies*, 1/2011, s. 65–85.

Prys, Miriam (2008). Developing a contextually relevant concept of regional hegemony: The case of South Africa, Zimbabwe and „quiet diplomacy“. *GIGA Working Papers*, No. 77, s. 1–31.

Romero, Simon (2012). Brazil sending more troops to guard Amazon borders. *NY Times*. 3. 5. 2012

(http://www.nytimes.com/2012/05/04/world/americas/brazil-sending-more-troops-to-guard-amazon-borders.html?_r=0, 18. 3. 2013).

Samuels, David (2003). Fiscal straitjacket: The politics of macroeconomic reform in Brazil, 1995-2002. *Journal of Latin American Studies*, Vol. 35, No. 3, s. 545–569.

Sanahuja, José Antonio (2012). Post-liberal regionalism in South America: The case of UNASUR. *EUI Working Paper*, 2012/05, s. 1–31.

Schirm, Stefan A. (2008). The role of domestic interests and ideas in regional power projection: Assessing the leadership – followership nexus. (<http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/english/content/rpn/conferences/schirm.pdf>, 20. 2. 2013), s. 1–19.

Schläger, Catrina (2007). New powers for global chase? Challenges for international development cooperation: The case of Brazil. *Dialogue on Globalization. Briefing Papers*, s. 1–12.

Soares, Eduardo (2011). Regulation of foreign aid in selected countries: Brazil. The Law Library of Congress (http://www.loc.gov/law/help/foreign_aid_2011-006054_FINAL_RPT.pdf, 22. 2. 2013), s 65–74.

Soares De Lima, Maria Regina – Hirst, Monica (2006). Brazil as an intermediate state and regional power: Action, choice and responsibilities. *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, s. 21–40.

- Sotero, Paulo (2009). Emerging powers: India, Brazil and South Africa (IBSA) and the future of South-South cooperation. Special report. Woodrow Wilson International Center for Scholars (<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/brazil.IBSAemergingpowers.pdf>, 10. 2. 2013), s. 1–24.
- Spektor, Mateas (2008). Ideas driving Brazil's regional policy. GIGA Hamburg (<http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/english/content/rpn/conferences/spektor.pdf>, 8. 2. 2013), s. 1–17.
- Springerová, Pavlína (2009). Jihoamerická integrace: Od ekonomických motivů k ideologickým?. In: Waisová, Šárka, *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 251–276.
- Springerová, Pavlína (2011). Energetická politika v Latinské Americe – Hledání optimálního modelu. In: Souleimanov, Emil a kol., *Energetická bezpečnost* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 182–219.
- Tavener, Ben (2013). Rio prepares police for mega events: Daily. The Rio Times. 16. 3. 2013 (<http://riotimesonline.com/brazil-news/rio-daily/rio-prepares-police-for-mega-events/>, 20. 3. 2013).
- Thomas, Vinod (2006). *From inside Brazil: Development in a land of contrasts* (Washington: World Bank).
- Usher, Kellee (2011). Brazil: Aid from Below. *International Affairs Review*, Vol. 20, No. 1, s. 1–12.
- Valladao, Alfredo G. A. (2006). Brazil: An ambiguous leader. GIGA Conference on 'Regional Powers in Asia, Africa, Latin America and the Middle East', Hamburg (<http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/english/content/rpn/conferences/valladao.pdf>, 10. 2. 2013), s. 1–13.
- Vigevani, Tullo – Fernandes de Oliveira, Marcelo (2007). Brazilian foreign policy in the Cardoso era: The search for autonomy through integration. *Latin American Perspectives*, Vol. 34, No. 5, s. 58–80.
- Williams, Sean (2011). Why is Brazil an emerging market economy? (<http://ebook.law.uiowa.edu/ebook/uicfd-ebook/why-brazil-emerging-market-economy>, 13. 3. 2013), s. 1–27.

Wilson, Dominic – Purushothaman Roopa (2003). Dreaming with BRICs: the path to 2050. Goldman Sachs Global Economic Paper No. 99 (<http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf>, 10. 2. 2013), s. 1–23.

7.2 Seznam pramenů

BBC. Venezuela joint Mercosur trading bloc (<http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-1906959>, 12. 3. 2013).

BRICS. New Delhi Summit (<http://www.bricsforum.com/new-delhi/>, 15. 3. 2013).

BRICS. Yekaterinburg Summit (<http://www.bricsforum.com/yekaterinburg/>, 15. 3. 2013).

CELAC. The CALC goals (http://www.celac.gob.ve/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=10&lang=en, 10. 3. 2013).

CIA World Factbook. Brazil (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>, 6. 2. 2013).

CIA World Factbook. Distribution of family income (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2172.html>, 7. 3. 2013).

CIA World Factbook. GDP per capita (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html?countryName=Brazil&countryCode=br®ionCode=soa&rank=103#br>, 7. 3. 2013).

CIA World Factbook. GDP purchasing power parity (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2001.html#br>, 6. 3. 2013).

CIA World Factbook. GDP real growth rate (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2003.html#br>, 6. 3. 2013).

CDS. Action plan 2012

(http://www.unasurcds.org/index.php?option=com_content&view=article&id=333&Itemid=261&lang=en, 17. 3. 2013).

Council of the EU. Brazil-EU Summit Joint Statement

(http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/135015.pdf, 16. 3. 2013).

EU. Strategické partnerství mezi EU a Brazílií ([http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:087E:0168:0172:CS:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:087E:0168:0172:CS:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:087E:0168:0172:CS:PDF), 15. 3. 2013).

European Commission (2007). Mercosur. Regional Strategy Paper 2007 – 2013.

(http://eeas.europa.eu/mercosur/rsp/07_13_en.pdf, 17. 3. 2013), s. 1–71.

IBSA. The IBSA Fund ([http://www.ibsa-](http://www.ibsa-trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=79)

[trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=79](http://www.ibsa-trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=79), 24. 2. 2013).

IBSA. The India-Brazil-South Africa Dialogue Forum ([http://www.ibsa-](http://www.ibsa-trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=64)

[trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=64](http://www.ibsa-trilateral.org/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=64), 15. 2. 2013).

IBSA Fund. Annual Report 2011

(<http://tcdc2.undp.org/ibsa/Upload/IBSARreport.pdf>, 24. 2. 2013).

Inter Press Service. Brazil, emerging South-South donor

(<http://www.ipsnews.net/2012/03/brazil-emerging-south-south-donor/>, 26. 2. 2013).

Merco Press. Brazil committed to CELAC and to all regional and subregional integration groups (<http://en.mercopress.com/2013/01/30/brazil-committed-to-celac-and-to-all-regional-and-subregional-integration-groups>, 10. 3. 2013).

Merco Press. Brazilian business community demands the country signs trade accords with third countries (<http://en.mercopress.com/2013/02/16/brazilian-business-community-demands-the-country-signs-trade-accords-with-third-countries>, 15. 3. 2013).

Merco Press. BRICS summit to discuss creation of development bank with 50bn initial capital (http://en.mercopress.com/2013/03/26/brics-summit-to-discuss-creation-of-development-bank-with-50bn-initial-capital?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_content=main&utm_campaign=facebook, 26. 3. 2013).

Merco Press. Lula calls Brazil and IMF partners now that debt is paid (<http://en.mercopress.com/2006/01/11/lula-calls-brazil-and-imf-partners-now-that-debt-is-paid>, 15. 3. 2013).

Merco Press. Mercosur (as Unasur) ratifies the suspension of Paraguay until at least April (<http://en.mercopress.com/2012/12/06/mercosur-as-unasur-ratifies-the-suspension-of-paraguay-until-at-least-april>, 10. 3. 2013).

Merco Press. Mercosur has only benefited Brazil in the last ten years with a surplus of 36.8bn (<http://en.mercopress.com/2012/08/07/mercosur-has-only-benefited-brazil-in-the-last-ten-years-with-a-surplus-of-36.8bn>, 15. 3. 2013).

Mercosur. FOCEM (http://www.mercosur.int/t_generic.jsp?contentid=385, 14. 3. 2013).

Mercosur (2009). Report No. 13 (http://www.opalc.org/images/INRE/i_mercosur_report_13%5B1%5D.pdf, 16. 3. 2013), s. 1–186.

MZV. Petrobras – brazilský energetický gigant (http://www.mzv.cz/brasil/cz/obchodni_a_ekonomicke_informace/ekonomicke_aktuality/petrobras_brazilsky_energeticky_gigant.html, 20. 3. 2013).

OSN. Mírové operace: Haiti (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1251>, 25. 2. 2013).

Portal Brasil. Brazil in Haiti: The effort for reconstruction (<http://www.brasil.gov.br/para/press/reference-texts/brazil-in-haiti-the-effort-for-reconstruction-1>, 25. 2. 2013).

Portal Brasil. Brazilian economy (http://www.brasil.gov.br/para/invest/brazilian-economy/brazil-in-the-g20/br_model1?set_language=en, 20. 2. 2013).

Portal Brasil. Brazilian middle class reaches 95 million, representing over half of population (http://www.brasil.gov.br/para/press/press-releases/august-1/brazilian-middle-class-reaches-95-million-representing-over-half-of-population-1/br_model1?set_language=en, 7. 3. 2013).

Public Broadcasting Service. Brazil: A model response to AIDS?
(http://www.pbs.org/newshour/health/global/generics_wto.html, 25. 2. 2013).

RIS Policy Briefs. IBSA partnership for shared prosperity and inclusive globalization (http://ris.org.in/images/RIS_images/pdf/pb39.pdf, 20. 2. 2013).

RNW. Mozambique launches Brazil-funded drugs plant to battle HIV
(<http://www.rnw.nl/africa/bulletin/mozambique-launches-brazil-funded-drugs-plant-battle-hiv>, 26. 2. 2013).

The Guardian. Paraguay suspended from Mercosur
(<http://www.guardian.co.uk/world/2012/jun/30/paraguay-suspended-mercosur>, 10. 3. 2013).

UN. Human development report 2013
(<http://hdrstats.undp.org/images/explanations/BRA.pdf>, 7. 3. 2013).

UNDP. What is South-South Cooperation
(http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html, 8. 4. 2013).

8. Resumé

After the end of systemic bipolarity global world order has changed significantly and regional powers have become a phenomenon of contemporary international studies. This bachelor thesis deals with the topic of Brazil and its role in the region of Latin America. The aim of this thesis is to present Brazil as regional hegemony. The theoretical part of this work deals with the concept of regional hegemony and describes its main characteristics. The next chapters of the thesis follow Brazil's strategies for achieving the position of regional leader and strengthening its role in a global sphere. The first part of this work follows the economical and political development of the country. The part focuses on the post Cold War period and introduces the main economic and social reforms under the administrations of Fernando Cardoso and Lula da Silva. The main goals of these reforms were to stabilize the economy and improve the living conditions of Brazilian population.

The second part deals with the Brazilian participation in regional integration processes in Latin America. Brazil dominant role in the Latin American region is undisputed due to its population, territory and economy size. The Brazilian economy is the largest in the region and the country has diversified industry and agriculture. Brazil has large reserves of natural resources and raw materials. Brazilian economical and political influence on the other countries in the region of Latin America is thus very strong. This part focuses on the role of Brazil in the Common Market of the South (Mercosur) and Union of South American Nations (Unasur). Brazil plays very important role for maintaining regional security and economic development.

Brazil is also a member of several international forums, which consists of regional powers. The main goal of these forums is to strengthen the position of the developing countries of the South in multilateral negotiations with the developed countries. South-South Cooperation is very important for Brazil and

together with India and South Africa they have established the IBSA forum, which aims to strengthen economical, political, technological and environmental cooperation of the member countries. Brazil is also a member of the BRICS (Brazil, Russia, India, China and South Africa), the group of the emerging powers, who play predominant role in global economics. Brazil has also become significant donor in recent years and uses development assistance as an instrument of foreign policy. Brazil is involved in several UN peacekeeping missions, for example in UN Stabilization Mission in Haiti.

Brazil meets the main characteristics of regional hegemony. Brazil has the material capacity and will to be the leader of the Latin American region and is convinced of its dominance. Brazil provides regional public goods and wants to maintain the stability in the region of Latin America. Brazil's position is recognized by the other regional powers and is also accepted by other countries in the region. Brazil is currently the only country with the economic and political capacities to play the role of regional hegemony taking on the costs of regional leadership in Latin America.